

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра української філології та журналістики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Центральноукраїнського державного
університету імені В. Винниченка

_____ проф. Євген СОБОЛЬ

«_____» _____ 2024 р.

ПРОГРАМА

кваліфікаційного екзамену з основного фаху

за спеціальністю: 014 Середня освіта

предметною спеціальністю: 014.01 Середня освіта (Українська мова і
література)

галузі знань: 01 Освіта/Педагогіка

Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Українська мова і література)
та Мова і література (англійська)

Програму

кваліфікаційного екзамену

з основного фаху

розглянуто та ухвалено на засіданні

кафедри української філології

та журналістики

Протокол №9 від 09.03.2024 р.

на засіданні вченої ради факультету

української філології, іноземних мов та

соціальних комунікацій

Протокол № 6 від 19.04. 2024 р

Пояснювальна записка

Кваліфікаційний екзамен з основного фаху для студентів факультету української філології, іноземних мов та соціальних комунікацій:

Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Освітньо-професійні програми:

Середня освіта. Українська мова і література та Мова і література (англійська);

Середня освіта. Українська мова і література та Психологія (практична психологія)

Форма навчання: денна і заочна

Мета: перевірити рівень знань і набутих компетентностей випускників ОР «бакалавр» із сучасної української літературної мови, історії української літератури, методики навчання української мови й методики навчання української літератури, здатність виконувати функції вчителя української мови і літератури закладів загальної середньої освіти

Освітні компоненти, винесені на екзамен: сучасна українська літературна мова, історія української літератури, методика навчання української мови, методика навчання української літератури

Форма проведення – усна.

Компетентності:

сучасна українська літературна мова	історія української літератури	методика навчання української мови	методика навчання української літератури
<p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.</p> <p>Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство</p>	<p>Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії літератури в практиці навчання української літератури у закладах середньої освіти (рівень базової середньої освіти).</p> <p>Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.</p> <p>Здатність орієнтуватися в українському</p>	<p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.</p> <p>Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної</p>	<p>Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.</p> <p>Володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів.</p> <p>Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.</p> <p>Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).</p> <p>Забезпечення охорони життя й здоров'я учнів</p>

<p>та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p>	<p>літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності), уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, світогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.</p> <p>Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах середньої освіти</p>	<p>області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.</p> <p>Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).</p> <p>Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.</p>	<p>(зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності.</p> <p>Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.</p> <p>Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.</p>
---	--	---	--

Програмні результати навчання. Випускник:

сучасна українська літературна мова	історія української літератури	методика навчання української мови	методика навчання української літератури
<p>Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови та літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні.</p>	<p>Називає основні історичні етапи розвитку предменої області.</p> <p>Пояснює особливості розвитку української літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у</p>	<p>Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівень базової середньої освіти).</p> <p>Знає та розуміє особливості навчання різномірних груп учнів, застосовує диференціацію навчання,</p>	<p>Знає закономірності розвитку особистості, вікові особливості учнів, їхню психологію та специфіку сімейних стосунків.</p> <p>Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівень базової середньої освіти).</p>

<p>Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.</p> <p>Володіє комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), здатний удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті.</p> <p>Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.</p> <p>Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.</p> <p>Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.</p> <p>Володіє основами професійної культури, має здатність створювати й редагувати тексти фахового змісту.</p> <p>Володіє методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів</p>	<p>взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.</p> <p>Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.</p> <p>Працює з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходить, обробляє, систематизує й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.</p>	<p>організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.</p> <p>Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності. Добирає і застосовує сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів і здійснює самоаналіз ефективності уроків.</p> <p>Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.</p> <p>Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.</p> <p>Здатний проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, ефективно працювати автономно та в команді, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.</p> <p>Володіє методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів з української мови та літератури; уміє здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів.</p> <p>Знає, розуміє і демонструє здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання української мови і літератури для виконання освітньої програми в базовій середній школі.</p> <p>Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.</p>	<p>Знає та розуміє особливості навчання різномірних груп учнів, застосовує диференціацію навчання, організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.</p> <p>Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.</p> <p>Уміє застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.</p> <p>Добирає і застосовує сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів і здійснює самоаналіз ефективності уроків.</p> <p>Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.</p> <p>Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови та літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні.</p> <p>Пояснює особливості розвитку української літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.</p> <p>Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-</p>
--	--	---	--

<p>з української мови та літератури; уміє здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів.</p> <p>Використовує гуманістичний потенціал української мови та літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.</p> <p>Знає, розуміє і демонструє здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання українській мові і літературі для виконання освітньої програми в базовій середній школі.</p>			<p>стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.</p> <p>Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.</p> <p>Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.</p> <p>Володіє методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів з української мови та літератури; уміє здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів.</p> <p>Використовує гуманістичний потенціал української літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.</p> <p>Знає, розуміє і демонструє здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання українській мові і літературі для виконання освітньої програми в базовій середній школі.</p>
---	--	--	--

Зразок білета:

З історії української літератури та сучасної української літературної мови (теоретична частина):

1. «Слово о полку Ігоревім». Образна система, символіка, особливості композиції. Образ Руської землі. Основна ідея твору як чинник його цілісності. Переспіви «Слова...» в українській літературі.
2. Творчість Івана Нечуя-Левицького: розширення тематичних і жанрових меж української реалістичної літератури. Показ життя української інтелігенції, її участі в національно-культурному житті України в повісті „Хмари”. Старше (Василь Дашкович) і молодше (Павло Радюк) покоління патріотично налаштованої української інтелігенції.

3. Односкладні речення, їхні структурно-семантичні типи. Повне та неповне речення. Типи неповних речень. Розмежування неповних речень і повних односкладних. Особливості пунктуації в неповних реченнях.

4. Виконати морфемний, словотвірний, морфологічний, фонетико-фонологічний розбори виділених слів та синтаксичний аналіз речення.

Слово повинно стояти поруч із мечем, особливо в час відродження творчої української духовності, коли легковажити силою слова означає витратити духовну міць, ідейну мужність, морально знесилюватися (М. Жулинський).

З методики навчання української мови й методики навчання української літератури (практична частина):

1. Доберіть супровідні вправи зі стилістики при вивченні теми «Прикметник».
2. Розробіть форми роботи при підготовці до читання й аналізу поезій П. Тичини „Арфами, арфами..” та „О панно Інно...”. Назвіть наочні засоби навчання, які можна використати при підготовці до сприймання цих творів.

Система, критерії оцінювання

Кваліфікаційний екзамен з основного фаху складається з двох частин – теоретичної і практичної*.

Теоретична частина		Практична частина			
Історія української літератури	Сучасна українська літературна мова	Методика навчання української мови	Методика навчання української літератури	Педагогіка	Психологія
20 балів	20 балів	10 балів	10 балів	20 балів	20 балів

*Детальні критерії оцінювання див. після програми кожної із частин кваліфікаційного екзамену.

Процедура проведення

Кваліфікаційний екзамен з основного фаху проводиться у два етапи.

Теоретична частина передбачає усну відповідь на два питання з історії української літератури і два питання (теоретичне і практичне (різні види мовознавчих розборів)) з української мови.

Практична частина містить одне завдання з методики навчання української мови й одне завдання з методики навчання української літератури. Студент повинен розробити фрагменти уроків / систему вправ / варіанти завдань відповідно до поставленої мети (зразок завдань див. вище) і захистити їх усно.

ПРОГРАМА ІЗ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

ВСТУП

1. Українська мова – національна мова українського народу. Місце української мови серед інших слов'янських мов. Загальні відомості про походження та розвиток української мови. Періодизація розвитку української мови.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

2. Поняття про лексичну омонімію. Критерії розмежування омонімії та полісемії. Повні і часткові лексичні омоніми. Омофони, омоформи, омографи. Джерела омонімії.

3. Головні ознаки синонімів та антонімів, їхні класифікації. Поняття про синонімічний ряд. Характеристика антонімічних пар.

4. Основні шари споконвічної української лексики за походженням, їхня соціально-історична зумовленість. Найголовніші фонетичні та словотвірні ознаки власне-українських слів. Українські лексичні елементи в інших мовах.

5. Лексика української мови з погляду активного і пасивного вживання. Історизми, причини виникнення та тематичні групи. Архаїзми, їх класифікація. Неологізми (загальнономовні, або узуальні, та індивідуально-авторські, або okazіональні).

ФРАЗЕОЛОГІЯ

6. Фразеологія як розділ мовознавства. Поняття фразеологічної одиниці. Класифікації фразеологізмів на основі різних підходів. Семантична класифікація фразеологічних одиниць В. В. Виноградова.

7. Використання фразеологізмів у різних стилях мови. Джерела фразеології. Лексико-граматичні зміни фразеологічних одиниць.

ЛЕКСИКОГРАФІЯ

8. Українська лексикографія. Типи словників, характеристика найважливіших лексикографічних праць. Тлумачні словники української мови. Основні способи тлумачення лексичних значень слів.

ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ

9. Предмет і завдання фонології. Поняття фонем, основні її властивості. Функції фонем в системі мови. Фонема і звук. Інваріант і варіанти фонем, їхні типи. Дистрибуція. Кореляція. Нейтралізація. Принципи виділення фонем.

10. Голосні та приголосні фонем сучасної української літературної мови, їх класифікація, акустична й артикуляційна характеристика, варіанти голосних і приголосних фонем.

11. Зміни звуків у мовленнєвому потоці. Асиміляція та дисиміляція приголосних, їхні різновиди. Історичне пояснення цих явищ.

МОРФОНОЛОГІЯ

12. Морфонологія як учення про регулярні фонологічні чергування в складі морфем. Чергування /o/, /e/ з /i/, /o/, /e/ з нульовою фонемою. Поняття про вставні та випадні /o/, /e/. Фонемосполуки /ри/, /ли/ в українській мові. Історичні коментарі. Відхилення від закономірних чергувань.

ОРФОЕПІЯ

13. Сучасні орфоепічні норми (вимова голосних, приголосних, їхніх сполук, вимова слів іншомовного походження).

ГРАФІКА І ОРФОГРАФІЯ

14. Графіка української мови. Короткі відомості з історії української графіки. Співвідношення між буквами українського алфавіту і фонемами української літературної мови.

15. Принципи українського правопису, роль і місце кожного з них в українській орфографії.

СЛОВТВІР І МОРФЕМІКА

16. Морфемна будова слова. Слово і морфема. Типи морфем. Типи основ. Історичні зміни в морфемній будові слова.

17. Словотвір як розділ мовознавства. Основні терміни й поняття словотвору (похідне слово, твірне слово, твірна основа, словотворчі засоби, словотвірний тип, словотвірна модель).

18. Способи творення слів у сучасній українській літературній мові.

МОРФОЛОГІЯ

19. Частини мови та принципи їх виділення в українській мові. Повнозначні і неповнозначні частини мови. Класифікація частин мови академіка В. В. Виноградова. Явище переходу слів з однієї частини мови в іншу (загальний огляд).

20. Іменник як частина мови. Лексико-граматичні і граматичні категорії іменників. Поділ іменників на відміни та групи.

21. Характеристика іменників першої, третьої та четвертої відмін (з історичними коментарями відмінкових закінчень).

22. Характеристика іменників другої відміни (з історичними коментарями відмінкових закінчень).

23. Прикметник: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Лексико-граматичні розряди прикметників: якісні, відносні та присвійні. Їх перехід з одного розряду в інший. Питання про порядкові прикметники в сучасній українській літературній мові.

24. Числівник. Його значення та граматичні ознаки. Класифікація числівників.

25. Займенник: значення, співвідношення з іншими частинами мови. Групи займенників за значенням. Питання про статус займенників у сучасній українській літературній мові.

26. Відмінювання й творення різних груп займенників.

27. Дієслово: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Граматичні форми дієслова. Інфінітив як початкова форма дієслова..

28. Категорія виду дієслова.

29. Перехідні та неперехідні дієслова. Категорія дієслівного стану.

30. Категорії особи, числа, роду в системі дієслова. Дієвідмінювання дієслів.

31. Категорія способу дієслова. Історія форм наказового й умовного способів. Уживання форм одного способу в значенні іншого.

32. Прислівник: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Групи прислівників за значенням. Ступені порівняння означальних прислівників.

33. Загальна характеристика службових слів у системі частин мови. Вигуки. Поняття про слова категорії стану і модальні слова.

СИНТАКСИС

34. Двоскладне речення. Головні члени речення, їхні типи й способи вираження. Зв'язок присудка з підметом. Загальна характеристика другорядних членів речення.

35. Односкладні речення, їхні структурно-семантичні типи.

36. Повне та неповне речення. Типи неповних речень. Розмежування неповних речень і повних односкладних. Особливості пунктуації в неповних реченнях.

37. Речення з відокремленими другорядними членами. Основні умови та причини відокремлення. Відокремлення означень, прикладок. Пунктуація при відокремленні.

38. Відокремлення обставин, додатків. Синтаксично ізольовані ускладнювальні компоненти (вставні, вставлені конструкції, звертання). Типи за будовою, за семантикою.

39. Складне речення як синтаксична одиниця. Структурні відмінності складного і простого речень. Засоби зв'язку частин складного речення. Типи складних речень.

40. Складносурядні речення, їхні типи.

41. Складнопідрядні речення розчленованої і нерозчленованої структури. Види підрядних частин.

42. Багатокомпонентні складнопідрядні речення (із супідрядністю, послідовною підрядністю, змішаного типу).

43. Складні речення з різними типами і видами зв'язків. Період.

44. Способи передачі чужого мовлення: пряма, непряма і невласне-пряма мова. Співвіднесення форм прямої мови з непрямою. Розділові знаки.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ ІЗ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Загальна кількість балів 20

На іспиті студент повинен виявити як знання теорії, так і практичні навички. До обов'язкового контролю за формуванням практичних умінь і навичок належать фонетико-фонологічний, граматичний (морфемний, словотвірний, морфологічний) аналіз слів та синтаксичний розбір речення.

Оцінка „ВІДМІННО” (19-20 б., 5 А) ставиться, коли студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно й послідовно викладає його, пов'язуючи із суміжними темами, бачить міжпредметні зв'язки, наводить приклади й коментує їх, порівнює з фактами інших мов чи українських діалектів. Обов'язковим є знайомство з додатковою літературою, опрацювання її та використання при висвітленні питання. Студент робить самостійні висновки, висловлює гіпотези, дискутує, аргументує, посиляючись на першоджерела. Відповідь засвідчує вільне володіння науковою термінологією як інтернаціональною, так і національною.

Виконуючи практичні завдання, студент демонструє вміння та навички системного аналізу мовного матеріалу, що виявляється в абсолютному дотриманні послідовності розбору й коментарях усіх контрольних характеристик. При виконанні синтаксичного, фонетико-фонологічного та граматичного аналізів не допускає грубих помилок. Можлива одна негруба помилка, яку студент сам при нагадуванні виправляє. Культура оформлення записів бездоганна: дотримано всіх графічних позначень, витримано правила розміщення компонентів аналізу на письмі, немає жодної орфографічної чи пунктуаційної помилки.

Студент демонструє високу культуру фахового мовлення, яка виявляється в точності, логічності, послідовності викладу та в багатстві й різноманітності використаних мовних одиниць.

Оцінка „ДОБРЕ” (17-18 б., 4 В) виставляється за умови, коли студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його. Наводить доцільні приклади. Але в нього є незначні проблеми (1–2 неточності) з усвідомленням системних зв'язків чи коментарем мовних явищ.

Не завжди дотримується логіки викладу, хоч вільно орієнтується в матеріалі, але інколи припускається одиничних помилок (наприклад, відносить постання історичних чергувань голосних після редукції слабких зредукованих виключно до XII ст.). Коментує всі мовні процеси, хоч деякі – після нагадування. Додаткову літературу знає, але не вводить посилання на неї в контекст відповіді.

При виконанні практичних завдань в основному правильно виконує всі види мовного аналізу, але може помилятися при коментарі складних мовних змін; при цьому робить не більше 4 помилок (у сумі) при виконанні всіх видів аналізу. Записи грамотні; можливі 1–2 помилки в складних правописних позиціях. За одну помилку знімається 0,25 б.

Студент демонструє високу культуру мовлення. Відповідає чітко й виразно, послідовно викладає матеріал, але не завжди використовує можливі засоби урізноманітнення мовлення.

Оцінка „ДОБРЕ” (15-16 б., 4 С) студент одержує за добре знання матеріалу, яке виявляється у зв'язній, але неповній відповіді в несуттєвих позиціях (наприклад, студент добре знає питання „Синоніми”, але не висвітлює поняття „контекстуальні синоніми”, „абсолютні синоніми”). Наводяться доречні приклади. Але відсутні посилання на додатову літературу, є помилки чи неточності (1–2) у вживанні термінів (наприклад, фонема / звук).

Письмово в аналізах випускник робить 5–6 помилок (у сумі), але не плутає типи розборів, робить їх повністю, з незначними відхиленнями від схем аналізу, правильно використовує графічні позначки, оформляє записи з одиничними орфографічними і пунктуаційними помилками (3–4 в сумі.).

Студент вільно викладає матеріал українською літературною мовою, дотримуючись вимог науково-навчального підстилю. Відповідь може бути неточною в якомусь одному фрагменті, може порушуватися логіка й послідовність викладу, але при цьому не порушується його цілісність.

Оцінка „ЗАДОВІЛЬНО” (13-14 б., 3 Д) ставиться студенту, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно й послідовно, але не губиться при необхідності навести приклад. Він може коментувати найважливіші фонетичні, граматичні процеси, що породили ті мовні факти, які увійшли до шкільного курсу української мови (чергування голосних і приголосних, відмінкові закінчення іменників, форми прикметників і под.).

При виконанні практичних завдань студент виявляє основні необхідні для вчителя вміння (виконує фонетико-фонологічний, морфемний, словотвірний, морфологічний і синтаксичний розбори), але допускає помилки, які свідчать про суттєві прогалини в засвоєнні теоретичного курсу, про відсутність системних зв'язків, що виявляється в недотриманні послідовності аналізу, допускає в сумі 7–9 помилок.

Культура мовлення достатня: студент говорить літературною мовою, але порушує норми наголошування, одинично – фонетико-орфоепічні та лексичні. Послідовність викладу і його логіка можуть порушуватися; мовлення не вражає багатством та різноманітністю форм. У записах трапляються негрубі орфографічні й пунктуаційні помилки (не більше 6).

Оцінка „ЗАДОВІЛЬНО” (12 б., 3 Е) свідчить про засвоєння матеріалу на рівні невпевненого переказування з порушенням логіки викладу й точності у вживанні термінів. Але студент здатен відтворити теоретичне питання на рівні короткої зв'язної відповіді з одиничними прикладами. Знає стандартні дефініції.

Виконує всі мовні розбори, але в кожному припускається помилок (у сумі не більше 12). Може сплутувати морфемний і словотвірний аналізи, графічні позначки тощо. Але на шкільному рівні здатен відшукати власні помилки чи недогляди.

Мовлення літературне, але можуть траплятися помилки в наголошуванні слів, у виборі форми, на стилістичному рівні – перехід з науково-навчального підстилю на розмовний тощо.

Записи свідчать про посередній рівень грамотності, але без грубих орфографічних і пунктуаційних помилок.

Оцінка „НЕЗАДОВІЛЬНО” (11 і менше балів, FX) свідчить про епізодичні знання з курсу, які не дають цілісного уявлення про рівень підготовки студента до роботи в школі. Він не може дати зв'язну відповідь на питання, сплутує різні мовні факти, слабо орієнтується в термінології.

При виконанні практичних завдань у нього виникають труднощі з розбором речення, а при виконанні аналізів слова припускається більше 12 помилок (у сумі).

Записи містять пунктуаційні й орфографічні помилки в типових позиціях.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабій І. М., Вільчинська Т. П. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : Навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2016. 184 с.
2. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семиренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія. Київ : Либідь, 1993. 336 с.
4. Бойко В. М. Граматика української мови: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 240 с.
5. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
6. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах : словник-довідник. Тернопіль : Джура, 2010. 260 с.
7. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
8. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди. Київ : Пульсари, 2012. 160 с.
9. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мов / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. Київ : Пульсари, 2004. 398 с.
10. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник для студентів ВНЗ. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
11. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія : навч. посібник. Київ : Вища школа, 1999. 207с.
12. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
13. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести : навч. посіб. Львів : Світ, 2005. 304 с.
14. Демешко І. М. Практичний курс української мови : навч. посіб. Кропивницький : ПП «Авангард», 2017. 348 с.
15. Демешко І. М. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : таблиці, схеми: навч. посіб. 2-е вид., випр. і доп. Кіровоград : ПП «Авангард», 2013. 328 с.
16. Демешко І. М. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Словосполучення. Просте неускладнене речення: модульний курс; 3-тє вид., переробл. і доп. Кіровоград : Кіровоградський університет імені В. Винниченка, 2013. 156 с.
17. Демешко І. М. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Словосполучення. Просте неускладнене речення : модульний курс : навч. пос. для сам. роботи. Харків : ФОП Озеров Г. В., 2020. 248 с.
18. Демська О. Вступ до лексикографії : навчальний посібник Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 266 с.
19. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 384 с.
20. Дудик П. С. Стилїстика української мови : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.
21. Загнітко А. П. Словник сучасної лїнгвістики: поняття і терміни в 4-х тт. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 1. 402 с.; Т. 2. 350 с.; Т. 3. 426 с.; Т. 4. 388 с.
22. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Морфологія. Синтаксис: монографія. Донецьк : «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
23. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису : монографія. Горлівка : ГДПШМ, 2014. Ч. 1. 147 с.
24. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2001. 662 с.
25. Калюжна О. Іншомовна лексика в сучасній українській літературній мові. *Українська мова та література*. 2015. № 2. С. 34-38.

26. Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови. Одеса : Чорномор'я, 1996. 144 с.
27. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник для студентів філологічних факультетів. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. 2-ге вид., переробл. і допов. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. 268 с.
28. Коваль Л. М. Модульний курс синтаксису простого речення в українській мові: навчальний посібник. Вінниця: ПП Главацька, 2010. 280 с.
29. Козленко І. В. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка : навчальний посібник. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2004. 172 с.
30. Кучерук О. Методи навчання в системі понять сучасної лінгводидактики. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 10-15.
31. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій. 2-е вид., переробл. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. 393 с.
32. Мойсієнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В. та ін. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник. Київ : Знання, 2010. 270 с.
33. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2010. 136 с.
34. Практикум з методики навчання української мови в середніх навчальних закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.
35. Рижко О. М. Практична стилістика: навчальний посібник. Київ : НАУ, 2010. 320 с.
36. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля – Київ, 2010. 844 с.
37. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання : навч. посібник. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.
38. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за заг. ред. проф. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
39. Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. Київ : Вища шк., 1997. 493 с.
40. Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища шк., 2006. 430 с.
41. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія / О. Лаврінець, К. Симонова, І. Ярошевич. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
42. Сучасна українська літературна мова / за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера, 2011. 560 с.
43. Сучасна українська літературна мова: підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 2017. 400 с.
44. Сучасна українська мова: Синтаксис: підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 238 с.
45. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. Київ : Знання, 2007. 494 с.
46. Українська мова. Енциклопедія / ред. кол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Укр. енциклопедія, 2000. 752 с.
47. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові: монографія. Київ : Інститут української мови. Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
48. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.
49. Ющук І. П. Українська мова : підручник для студентів філологічних спеціальностей ВНЗ. Київ : Либідь, 2004. 640 с.

Інформаційні ресурси

1. Український правопис. URL: <https://2019.pravopys.net>
2. Українська мова. Енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
3. Словники України онлайн. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
4. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
5. Словник української мови у 20 томах. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>

ПРОГРАМА З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

3. Календарно-обрядова лірика зимового (колядки, щедрівки) та весняного (веснянки, гаївки) циклів. Художня своєрідність і поетична образність. Докладний ідейно-естетичний аналіз одного з творів («Нова радість стала», «А в кривого танця»).
4. Календарно-обрядова лірика літнього циклу (русальні, купальські, обжинкова лірика). Художня своєрідність і поетична образність. Докладний ідейно-естетичний аналіз одного з творів («На святій неділі», «Маяло житечко, маяло»).
5. Українські народні думи про боротьбу проти турецько-татарських загарбників. Історична основа виникнення дум, генетична спорідненість із давнім дружинним епосом. Жанрові ознаки, своєрідність поезики. Феномен українського кобзарства. Докладний ідейно-естетичний аналіз одного з творів («Дума про Марусю Богуславку», «Дума про козака Голоту»).
6. Українські народні думи про боротьбу проти польсько-шляхетських загарбників, соціально-побутові думи. Жанрові ознаки, своєрідність поезики. Докладний ідейно-естетичний аналіз одного з творів («Хмельницький та Барабаш», «Бідна вдова і три сини»).
7. «Слово о полку Ігоревім» в контексті стильової домінанти орнаменталізму. Історична основа. Зіставлення з відповідним записом з Київського літопису (за 1185 р.). Проблема авторства. Фольклорні мотиви. Язичництво та християнство.
8. «Слово о полку Ігоревім». Образна система, символіка, особливості композиції. Образ Руської землі. Основна ідея твору як чинник його цілісності. Переспіви «Слова...» в українській літературі.
9. Життя і творчість Г. Сковороди як феномен доби Бароко. Учення про самопізнання у збірці «Сад божественних пісень». Докладний ідейно-естетичний аналіз одного з творів («Всякому городу нрав і права», «De libertate»).
10. Бароковий світ у збірці Г. Сковороди «Байки харківські». Ідея «сродної праці». Докладний ідейно-естетичний аналіз одного з творів («Бджола і шершень», «Собака і Вовк»).
11. «Енеїда» І.Котляревського як явища просвітницького реалізму: специфіка жанрів (їх природа, генетичний зв'язок із західноєвропейськими жанрами просвітницької літератури). Чинники безсмертності цього твору.
12. «Енеїда» І. Котляревського як епічна бурлескно-травестійна поема (особливості поезики). Просвітницький реалізм поеми.
13. «Наталка Полтавка» І. Котляревського: тематика, проблематика, ідейне звучання, сюжет твору. Зв'язок пєси із традицією західноєвропейської «міщанської» драми.
14. «Маруся» Г.Квітки-Основ'яненка: поезика сентименталізму (особливості композиції, специфіка образної системи, ліризм оповіді) та просвітницького реалізму у повісті (авторська настанова, морально-етична проблематика, етнографізм і фольклоризм).
15. Ранній період творчості Т.Шевченка. Романтизм ранніх творів митця (перше видання «Кобзаря»: теми, сюжети, образна система, зв'язок із фольклором).
16. Гуманістичний пафос поеми «Катерина» Т. Шевченка (психологізм образу головної героїні).
17. Поема «Гайдамаки» Т. Шевченка (жанр героїчної поеми, загальнолюдська проблематика твору, романтизм образів).
18. Період «трьох літ» у житті і творчості Т.Шевченка: зміна світоглядної та естетичної системи («Три літа», «Чигирине, Чигирине...»).
19. Сатирично-викривальний пафос поем митця періоду «Трьох літ» («Сон», «Кавказ»).
20. Історіософський і націософський пафос поем Т. Шевченка «І мертвим, і живим...», «Великий льох»).
21. Творчість Т.Шевченка періоду заслання. Поетичний світ митця як віддзеркалення трагізму його світовідчуття (цикл «В казематі»). Аналіз поезії «Мені однаково...».
22. Творчість Т. Шевченка періоду заслання. Автобіографічні мотиви у ліриці митця цього періоду як відображення його душевної драми. («І виріс я на чужині», «Мені тринадцятий минало», «Якби ви знали, паничі...»). Аналіз одного з творів (на вибір).

23. Лірика Т.Шевченка останнього періоду творчості як відбиття оригінальних етичних і ціннісних установок автора («Сон» («На панщині пшеницю жала»), «Ісаія. Глава 35», «Доля», «Муза», «Слава»). Аналіз одного з творів (на вибір).
24. Особливості розвитку прози 1840-1860-х рр.: динаміка переходу від романтизму («Чорна рада» П.Куліша: особливості жанру (вальтерскоттівські тенденції); особливості композиції та образної системи) до реалізму (фольклоризм і психологізм «Народних оповідань» Марка Вовчка, психологізм роману А.Свидницького «Люборацькі»).
25. Творчість Івана Нечуя-Левицького: розширення тематичних і жанрових меж української реалістичної літератури. Показ життя української інтелігенції, її участі в національно-культурному житті України в повісті „Хмари”. Старше (Василь Дашкович) і молодше (Павло Радюк) покоління патріотично налаштованої української інтелігенції.
26. Іван Нечуй-Левицький – творець класичних соціально-побутових повістей. Проблема духовного стану українського селянства пореформеного періоду в повісті „Кайдашева сім’я”. Проблема батьків і дітей. Система образів, українознавство, функції сміху у творі.
27. Панас Мирний – основоположник соціально-психологічного роману в українській літературі. Аналітичний підхід до дійсності та творчо-психологічна настанова на зображення життя в романах “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”, „Повія” (на вибір). Композиційно-сюжетні особливості творів, сутність образу „пропащої сили”, типове й індивідуальне в долі героїв.
28. Становлення українського професійного театру і розвиток української драматургії II пол. XIX ст. Соціально-психологічні драми М.Старицького („Талан”), М. Кропивницького („Олеся”).
29. Драматургічне новаторство, жанрова різноманітність творів І. Карпенка-Карого. Дворянство як міф про краще життя, підміна особистісних етичних цінностей становою приналежністю у трагікомедії „Мартин Боруля”. Трагедія неординарної особистості в конкретно-історичних умовах у п’єсі „Сава Чалий”.
30. Поетична творчість Івана Франка. Збірка „З вершин і низин”: лірико-проповідницькі та лірико-агітаційні настанови на суспільне пробудження. Широка гама почуттів ліричного героя у збірці „Зів’яле листя”.
31. Прозова творчість Івана Франка. Повісті „Перехресні стежки”, „Сойчине крило” як перехідне явище від реалізму до модернізму.
32. Філософська поема І. Франка „Мойсей”. Проблематика, особливості конфлікту, символіко-образна система. Образ Мойсея.
33. Українська проза кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. О. Кобилянська: внесок у реформуванні епічних видів і жанрів. Їхня характеристика із зазначенням стильових ознак на матеріалі творів письменниці. Аналіз одного з творів (на вибір).
34. Українська проза кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. М. Коцюбинський: внесок у реформуванні епічних видів і жанрів. Їхня характеристика із зазначенням стильових ознак на матеріалі творів письменника. Аналіз одного з творів (на вибір).
35. Українська проза кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. В. Винниченко: внесок у реформуванні епічних видів і жанрів. Їхня характеристика із зазначенням стильових ознак на матеріалі творів письменника. Аналіз одного з творів (на вибір).
36. Українська проза кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. В. Стефаник: внесок у реформуванні епічних видів і жанрів. Їхня характеристика із зазначенням стильових ознак на матеріалі творів письменника. Аналіз одного з творів (на вибір).
37. Українська драматургія кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. О. Олесь: внесок в оновлення драматургічної поетики. Характеристика неоромантичної та символістської драми на матеріалі творів драматурга. Аналіз одного з творів (на вибір).
38. Українська драматургія кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. Леся Українка: внесок в оновлення драматургічної поетики. Характеристика неоромантичної драми на матеріалі творів письменниці. Аналіз одного з творів (на вибір).
39. Українська драматургія кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. В. Винниченко: внесок в оновлення драматургічної поетики. Характеристика неореалістичної та символістської драми на матеріалі творів драматурга. Аналіз одного з творів (на вибір).

40. Українська лірика кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. Творчість Лесі Українки: новаторство, мотиви, особливості стилю. Аналіз творів поетеси з акцентами на особливостях художності.
41. Українська лірика кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. Творчість О. Олесея: новаторство, мотиви, особливості стилю. Аналіз творів поета з акцентами на особливостях художності.
42. Українська лірика кінця XIX – початку XX ст.: загальна характеристика. Творчість поетів «Молодої музи» та «Української хати»: новаторство, мотиви, особливості стилю. Аналіз творів представників зазначених угруповань із акцентами на особливостях художності.
43. Модернізм: загальна характеристика, течії, літературні угруповання. Дискусія навколо питань модернізму (І.Франко–М.Вороний, «Рада»–«Українська хата» та ін.)
44. Постать Павла Тичини в ракурсі суперечливих критичних оцінок. Особливості творчої манери митця. Художній світ збірки «Сонячні кларнети» («Не Зевс, не Пан...»), «Арфами, арфами...», «О панно Інно...», «Золотий гомін», «Одчиняйте двері» тощо).
45. Доба визвольних змагань у життєвій і творчій долі Євгена Маланюка («Ісход», «Лист»). Своєрідність поетичної історіософської концепції буття України («Варязька балада», «Діва-Обида»).
46. Микола Хвильовий і літературна дискусія 1925-1928 років. Тематично-ідейні домінанти прози митця («Я (Романтика)», «Іван Іванович»).
47. Олександр Довженко як кіномитець і письменник. «Україна в огні»: історія створення і друку; проблематика твору. «Зачарована Десна»: жанрово-композиційні особливості.
48. Валер'ян Підмогильний як письменник-інтелектуал, вихований на національній та європейській класиці. Специфіка художнього осмислення проблеми міста і села в романі «Місто».
49. Життєві перипетії Івана Багряного. Роман «Сад Гетсиманський» як «великий, вопіючий і страшний документ» (В. Винниченко) радянської дійсності. Утвердження перемоги добра над злом, свободи людини як найвищої цінності в романі «Тигролови». Аналіз одного з романів.
50. Драматургічна діяльність Миколи Куліша. Сценічна історія, композиційні особливості, проблематика, символічність образів-деталей «Патетичної сонати». Жанрова специфіка, проблематика, образна система п'єси «Мина Мазайло». Аналіз одного твору (на вибір).
51. Кочерга Іван. Особливості творчої манери. Композиція, проблематика драматичної поеми «Свіччине весілля». Життєвий матеріал, специфіка конфліктів у драмі «Ярослав Мудрий». Аналіз одного твору (на вибір).
52. «Культурне відродження» 20-х років XX століття: розмаїття літературних угруповань, політика «українізації», літературна дискусія 1925-1928 років. Наступ тоталітаризму на українську культуру: Спілка письменників Радянської України; політика «централізації»; поняття «Розстріляне Відродження».
53. Шістдесятництво як літературно-мистецький, філософсько-ідеологічний, суспільно-політичний феномен.
54. Ліна Костенко – поет-громадянин. Мотиви та образи лірики. Особливості художнього стилю. Аналіз одного з творів (на вибір).
55. Творча манера Григора Тютюнника-новеліста. Морально-етичні та психологічні колізії у творах (на прикладі аналізу одного з творів)
56. Роман-гіпотеза «Диво» Павла Загребельного в контексті історичної прози. Жанр і композиція, ідейно-тематична багатоплановість твору, образна система.
57. Василь Стус. Світоглядно-філософська позиція митця. Основні мотиви поезії. Образ ліричного героя. Аналіз одного з творів (за вибором).
58. Сучасна українська проза: художні пошуки митців, жанрове розмаїття, тематика.
59. Ю. Андрухович як представник постмодернізму. Риси художнього стилю. Роман «Рекреації» – перший український постмодерністський роман.
60. Творчість О. Забужко в контексті феміністичної прози. (Аналіз одного із творів на вибір).
61. Жанрово-стильові особливості, ідейно-тематичні домінанти прози М. Матіос. (Аналіз одного із творів на вибір).

62. Сучасна українська поезія. Поліфонічність стильових тенденцій (постмодерністські угруповання Бу-Ба-Бу, «ЛуГоСад», «Пропала грамота», В. Герасим'юк, І. Римарук, О. Забужко та ін.). Аналіз творчого доробку одного із поетів або творчої діяльності одного із літературних угруповань (на вибір).

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Загальна кількість балів 20

Показник успішності студента (в балах)	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою
19–20	A	<p>Студент на високому рівні володіє знаннями про генезис і суспільно-історичні умови розвитку української літератури з XI по XXI ст, стан культури та науки на різних історичних етапах, окреслює досягнення української літератури в різні часи її розвитку, уміє характеризувати особливості функціонування у вітчизняній літературі стильових напрямків, порівнює літературні явища, висвітлює життєвий і творчий шлях письменників, визначає місце і значення їхньої доробку в контексті розвитку української літератури, аналізує художні твори, оперуючи теоретико-літературознавчим інструментарієм, при цьому виявляє ґрунтовні знання тексту; логічно, науково обґрунтовано з використанням фахової термінології висловлює свої думки; робить самостійні висновки, висловлює гіпотези, дискутує, посилаючись на першоджерела.</p> <p>Студент демонструє високу культуру мовлення, яка виявляється в точності, логічності, послідовності викладу та в лексичному багатстві.</p>	Відмінно
17–18	B	<p>Студент на достатньому рівні знає генезис і суспільно-історичні умови розвитку української літератури з XI по XXI ст, стан культури та науки на різних історичних етапах, уміє окреслити досягнення української літератури в різні часи її розвитку, але при цьому допускаються 1-2 неточності; характеризує особливості функціонування у вітчизняній літературі стильових напрямків, порівнює літературні явища, висвітлює життєвий і творчий шлях письменників, визначає місце і значення їхньої доробку в контексті розвитку української літератури при постановці додаткових запитань (зауважень), аналізує художні твори, оперуючи теоретико-літературознавчим інструментарієм, при цьому виявляє добре знання тексту; логічно, науково обґрунтовано висловлювати свої</p>	Добре

		<p>думки; робити достатньо самостійні висновки, посилаючись на першоджерела.</p> <p>Студент демонструє високу культуру мовлення, але допускає незначні помилки. Відповідає чітко й виразно, послідовно викладає матеріал.</p>	
15-16	C	<p>Студент знає генезис і суспільно-історичні умови розвитку української літератури з XI по XXI ст, стан культури та науки на різних історичних етапах, окреслює досягнення української літератури в різні часи її розвитку, але при цьому допускаються 2-3 неточності; характеризує особливості функціонування у вітчизняній літературі стильових напрямків, висвітлює життєвий і творчий шлях письменників, визначає місце і значення їхньої доробку в контексті розвитку української літератури переважно при постановці додаткових запитань (зауважень), виявляє добре знання аналізованого тексту, але не посилаючись на першоджерела, допускаючи помилки чи неточності (1–2) у вживанні термінів.</p> <p>Студент вільно викладає матеріал українською літературною мовою, дотримуючись вимог науково-навчального підстилю. Відповідь може бути неточною в якомусь одному фрагменті, може порушуватися логіка й послідовність викладу.</p>	Добре
13-14	D	<p>Студент володіє достатніми знаннями про генезис і суспільно-історичні умови розвитку української літератури з XI по XXI ст, стан культури та науки на різних історичних етапах, окреслює досягнення української літератури в різні часи її розвитку, але при цьому допускаються 3-4 помилки чи неточності; з допомогою додаткових запитань характеризує особливості функціонування у вітчизняній літературі стильових напрямків, висвітлює життєвий і творчий шлях письменників, демонструє намагання аналізувати твір, не завжди правильно застосовуючи теоретико-літературознавчий інструментарій або підміняє аналіз інтерпретацією. Подекуди зводить аналіз до переказу змісту твору або аналізує не той аспект, що заявлено в питанні.</p> <p>Культура мовлення достатня: студент говорить літературною мовою, але порушує орфоепічні, граматичні та лексичні норми. Послідовність викладу та його логіка можуть порушуватися; лексикон бідний.</p>	Задовільно

12	Е	<p>Студент володіє фрагментарними знаннями про генезис і суспільно-історичні умови розвитку української літератури з XI по XXI ст, стан культури та науки на різних історичних етапах, не може окреслити досягнення української літератури в різні часи її розвитку; не достатньо володіє інформацією про життєвий і творчий шлях письменників, посередньо орієнтується у визначенні ознак літературних стилів і напрямків, на низькому рівні оперує теоретико-літературознавчим інструментарієм або нехтує ним, виявляє поверхове знання тексту. Аналіз може підмінятися примітивним трактуванням змісту твору.</p> <p>Не здатен аргументувати теоретичні положення.</p> <p>Мовлення з численними порушеннями орфоепічних, граматичних та лексичних норм. Спостерігається перехід з науково-навчального підстилю на розмовний тощо.</p>	Задовільно
11 і менше	FX	<p>Студент не володіє знаннями про генезис і суспільно-історичні умови розвитку української літератури з XI по XXI ст, стан культури та науки на різних історичних етапах, не може окреслити досягнення української літератури в різні часи її розвитку; не володіє інформацією про життєвий і творчий шлях письменників, не орієнтується у визначенні ознак літературних стилів і напрямків, нехтує теоретико-літературознавчим інструментарієм, не знає змісту творів.</p> <p>Не може дати зв'язну відповідь на питання. Виклад відзначається непослідовністю, лексика збіднена, допускаються помилки різного типу.</p>	Незадовільно

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антофійчук В. Нова українська література: кінець XVIII – перші десятиріччя XIX століття : підручник для студ. вищих навч. закладів. Чернівці : ЧНУ, 2011. 600 с.
2. Грушевський М. С. Історія української літератури : в 6 т. 9 кн. Т. 1. / уряд. В. В. Яременко; авт. передм. П. П. Кононенко; приміт. Л. Ф. Дунаєвської. Т. II, III, IV (кн. 1–2), V, VI. Київ : Либідь, 1993.
3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 263 с.
4. Давидюк В. Вибрані лекції з українського фольклору (в авторському дискурсі). Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 436 с.
5. Давня українська література : хрестоматія. / урядкування, передмова та коментарі М. М. Сулими. Київ : Освіта, 1991 (та наступні перевидання). 655 с.
6. Сфремов С. Історія українського письменства. Київ : Femina, 1995. 685 с.
7. Золоте слово : хрестоматія літератури України-Русі епохи епохи середньовіччя IX–XV століть: в двох книгах ред. / за ред. В. Яременко; уряд.: В. Яременко, О. Сліпущко. Київ : Вид-во «Аконіт», 2002.
8. Іменник. Антологія дев'яностих / уряд. А. Кокотюха, М. Розумний. Київ : Смолоскип, 1997. 432 с.
9. Історія української літератури XIX століття: навч. посібник для студ. філол. спец. вузів: у 3 кн.: 70–90-ті роки / М. П. Бондар, Т. І. Гундорова, Н. В. Левчик та ін. Київ : Либідь, 1997. 432 с.
10. Історія української літератури XIX століття : навч. посібник для студ. філол. спец. вузів: у 2 кн.: 70-90-ті роки / за ред.: О. Д. Гнідан, Л. С. Дем'янівська, С. С. Кіраль та ін.: підручник для студ. вузів. Київ : Вища школа, 2003. Кн.1. 575 с.
11. Історія української літератури XIX століття: навч. посібник для студ. філол. спец. вузів: у 2 кн.: 70–90-ті роки / за ред.: О. Д. Гнідан, Л. С. Дем'янівська, С. С. Кіраль та ін.: підручник для студ. вузів. Київ : Вища школа, 2003. Кн.2. 439 с.
12. Історія української літератури, кінець XIX – початок XX ст.: у 2-х кн.: підручник для студ. ВНЗ / за ред.: О. Д. Гнідан. Київ : Либідь, 2005. Кн.1. 622 с.
13. Історія української літератури, кінець XIX – початок XX ст. : у 2 кн.: підручник для студ. вузів / О. Д. Гнідан, Г. Ф. Семенюк, Н. М. Гаєвська та ін.. Київ : Либідь, 2006. Кн. 2. 495 с.
14. Історія української літератури XIX століття. / за ред. акад. М. Г. Жулинського: у 2 кн. Київ : Либідь, 2005.
15. Історія української літератури : кінець XIX – початок XX століття : у 2-х кн.. / за ред. М. Жулинського. Київ : Либідь, 2006. Кн. 2. 712 с.
16. Історія української літератури та літературно-критичної думки першої половини XIX ст.: підручник для студ. ВНЗ / О. А. Галич, І. Є. Бойцун, В. В. Кизилова та ін.. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 390 с.
17. Історія української літератури XX століття : у 2 кн. / за ред. В. Дончика. Київ : Либідь, 1998.
18. Історія української літератури останньої чверті XX – початку XXI століття : навч.-метод. посіб. / О. В. Вертипорох. Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2016. 148 с.
20. Історія української літератури. XX – поч. XXI ст. : у 3 т. : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. І. Кузьменка. Київ : Академвидав, 2014.
21. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість : підручник. Київ : Знання-Прес, 2001. 591 с.
22. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / автор-укладач Ю. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
23. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
24. Мала Українська енциклопедія Української Актуальної літератури: Повернення деміургів // Плерома. Івано-Франківськ, 1998.

25. Плерома : Мала Українська енциклопедія Української Актуальної літератури: часопис з проблем культурології, теорії мистецтв, філософії / редкол.: В. Єшкілев (голов. ред.) та ін.. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1998. 288 с.
26. Слово багатоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу та Бароко XV–XVIII століть : в 4-х книгах / упоряд. В. Шевчук, В. Яременко. Київ : Аконіт, 2006.
27. Українська література XI–XVIII ст. : хрестоматія з коментарями. / упорядк. Є. А. Карпіловська, Л. О. Терповицька. Чернівці, 1997. 572 с.
28. Українська література XIX століття : хрестоматія : навч. посібник для студ. філ. спец. вузів з коментарями. / упорядк. Н. М. Гаєвська. Київ : Либідь, 2006, 1328 с.
29. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики XX століття : у 4 кн. 2-ге вид., змін., доопрац., допов. Кн. 4. Київ : Аконіт, 2001. 799 с.
30. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: постмодерний період : навч. посібник. Київ : Академія, 2008. 248 с.
31. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). Київ : Академвидав, 2008. 568 с.
32. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть : у 2 кн. Київ : Либідь, 2004.

Інформаційні ресурси

1. Історія української літератури XIX століття. URL: shron.chtyvo.org.ua/Yatsenko_MT/Istoriia_ukrainskoj_litera...
2. Історія української літератури XIX століття. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/xix/>
3. Бібліотека української літератури. URL: www.ukrlib.com.ua/encycl/techii/index.php
4. Єфремов С. Історія українського письменства. URL: UkrBiblioteka.org
5. Бібліотека сучасної української літератури. URL : <https://www.lib.proza.com.ua>
6. Книжковий кур'єр. URL : <https://www.book.courier.com.ua>
7. Книжник-рев'ю. URL : <https://www.elitprofi.com.ua/gazeta>
8. Критика. URL : <https://www.krytyka.kiev.ua>
9. Сучасна українська література. URL : <https://ukrlit.kma.mk.ua>

ПРОГРАМА

З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Методика навчання української мови як наука і фахова дисципліна

Предмет і завдання методики. Концептуальні засади навчання української мови. Роль рідної мови в реалізації концепції національної освіти в Україні. Лінгвістичні основи навчання української мови. Основні аспекти навчання української мови. Комунікативне спрямування у навчанні української мови. Закономірності навчання української мови. Психологічні та дидактичні основи навчання української мови. Міжпредметні зв'язки та інтегроване навчання.

Програми і підручники з української мови

Зміст і принципи побудови курсу «Українська мова». Основні етапи навчання української мови. Варіантність структури і змісту курсу «Українська мова» в 5-9-х і в 10-11-х класах. Модельні програми. Програми для дітей з особливими освітніми потребами. Поглиблені курси вивчення української мови. Принципи побудови шкільних підручників з української мови.

Методи і прийоми навчання української мови

Характеристика основних методів навчання. Програмоване навчання. Комп'ютеризоване навчання. Інтерактивні методи навчання. Системний підхід у навчанні мови. Проблемність у навчанні. Вивчення програмового матеріалу укрупненими частинами. Засоби навчання мови.

Типологія сучасного уроку з рідної мови

Проблема уроку в сучасній лінгводидактиці. Класифікація уроків мови. Особливості структури уроку мови. Технологія сучасного уроку мови. Нетрадиційні (нестандартні) уроки мови. Планування уроків мови. Спостереження й аналіз уроків мови.

Методика навчання фонетики, орфоєпії, графіки

Зміст шкільного курсу фонетики, орфоєпії та графіки. Принципи навчання розділів. Методи і прийоми навчання, види вправ. Труднощі в засвоєнні учнями лінгвістичних понять розділу, шляхи їхнього подолання. Засоби навчання.

Методика навчання лексикології та фразеології

Зміст шкільного курсу лексикології та фразеології. Принципи навчання розділу. Методи і прийоми навчання лексикології та фразеології. Види лексичних і фразеологічних вправ. Труднощі в засвоєнні учнями лексичних і фразеологічних понять, шляхи їхнього подолання. Засоби навчання розділів.

Методика навчання будови слова і словотвору

Зміст шкільного курсу морфемної будови слова і словотвору. Принципи, методи і прийоми навчання. Види вправ з будови слова і словотвору. Труднощі в засвоєнні учнями понять морфеміки і словотвору, шляхи їхнього подолання. Засоби навчання розділів.

Методика навчання частин мови

Зміст шкільного курсу, принципи навчання розділу Методи і прийоми навчання. Види вправ з морфології. Труднощі в засвоєнні учнями морфологічних понять, шляхи їхнього подолання. Засоби навчання розділу.

Методика навчання синтаксису

Зміст шкільного курсу синтаксису. Принципи навчання розділу. Методи і прийоми навчання. Види вправ із синтаксису. Труднощі в засвоєнні учнями синтаксичних понять, шляхи їхнього подолання. Засоби навчання розділу.

Методика навчання орфографії

Зміст шкільного курсу орфографії. Принципи навчання розділу. Методи і прийоми навчання орфографії. Види вправ з орфографії. Види диктантів і методика проведення їх. Труднощі в засвоєнні учнями орфографічних понять, шляхи їхнього подолання. Засоби навчання розділу.

Методика навчання пунктуації

Зміст шкільного курсу пунктуації. Принципи навчання розділу. Методи і прийоми навчання пунктуації. Види вправ з пунктуації. Труднощі в засвоєнні учнями пунктуаційних понять, шляхи їхнього подолання. Засоби навчання розділу.

Методика розвитку мовлення здобувачів середньої освіти.

Система роботи з розвитку мовлення в школі: основні напрямки роботи, принципи мовленнєвої підготовки учнів. Мовленнєвознавчі поняття і шляхи їхнього засвоєння. Ознайомлення учнів з мовленнєвими нормами та комунікативними якостями мовлення. Види мовленнєвої діяльності

(аудіювання, читання, говоріння, письмо). Методика роботи над текстом. Види переказів і методика їх проведення. Учнівські твори (класифікація, методика проведення). Помилки в мовленні учнів.

Методика роботи зі стилістики та риторики

Зміст шкільного курсу стилістики, завдання його вивчення. Принципи навчання розділу. Методи і прийоми навчання стилістики. Формування стилістичних умінь і навичок. Види вправ зі стилістики в початковій школі, в 5-9-х класах та в старшій школі. Елементи риторики в 5-9-х класах, уроки риторики в старшій школі.

Удосконалення знань, умінь і навичок з мови в старших класах

Основні вимоги до формування мовної особистості старшокласника. Особливості узагальнення і систематизації найважливіших відомостей про мову. Поглиблення і систематизація знань, умінь і навичок з культури мовлення, стилістики і риторики. Форми занять з мови у старших класах. Лінгвістичний аналіз художніх текстів на уроках літератури.

Організація перевірки знань учнів та умінь і навичок з української мови.

Види і способи перевірки знань, умінь і навичок учнів. Тестування у процесі вивчення української мови.

Позакласна робота з української мови

Роль і місце позакласної роботи в системі навчання української мови. Форми і зміст позакласної роботи з мови. Шкільний кабінет української мови як осередок позакласної роботи.

Факультативні заняття з української мови

Факультативи з української мови як засіб здійснення диференційованого навчання, підвищення теоретичного і практичного рівня підготовки учнів з української мови, розвитку і поглиблення інтересу до української мови. Програми факультативних курсів. Специфіка роботи на факультативних заняттях

Методична робота вчителя-словесника

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

На іспиті студент має продемонструвати теоретичні знання з методики викладання української мови крізь призму виконання практичних завдань, що оприявлюють його професійні компетентності й програмні результати навчання.

9-10 балів ставиться, коли студент, виконуючи практичне завдання, враховує наявні в сучасній методичній та педагогічній науці погляди й підходи, можливі альтернативи; демонструє креативність при розробці конспектів уроків чи інших видів завдань з української мови; використовує різні види наочності, проявляє вміння організувати самостійну, індивідуальну, науково-дослідну роботу учнів у процесі виконання методичного завдання, вільно орієнтується в сучасних методиках і технологіях організації дистанційного та/або змішаного навчання, може використати більше 4-ох із них. Мовлення відзначається багатством словника, стилістичною вправністю, граматичною правильністю. Відсутні будь-які помилки.

7-8 балів ставиться, коли студент, виконуючи практичне завдання, демонструє розвинені навички при розробці конспектів уроків чи інших видів завдань з української мови; використовує різні види наочності, проявляє вміння організувати самостійну, індивідуальну та науково-дослідну роботу учнів у процесі виконання методичного завдання, знає шляхи і способи організації дистанційного та змішаного навчання, може використати 3-и з них. Мовлення відзначається багатством словника, стилістичною вправністю, граматичною правильністю.

5-6 балів ставиться, коли студент демонструє базові навички при розробці конспектів уроків чи інших видів завдань з української мови; використовує різні види наочності, проявляє вміння організувати самостійну, індивідуальну роботу учнів у процесі виконання методичного завдання, знає шляхи і способи організації дистанційного та змішаного навчання, може використати 2-а з них. Трапляються незначні мовленнєві помилки, рівень стилістичної культури задовільний.

3-4 бали ставиться, коли студент демонструє базові навички при розробці конспектів уроків чи інших видів завдань з української мови; використовує традиційні види наочності, проявляє вміння

організувати самостійну, індивідуальну роботу учнів у процесі виконання методичного завдання, знає шляхи і способи організації дистанційного та змішаного навчання, може використати 1 із них. Мовлення літературне, стилістично обмежене, трапляються 2-3 граматичні та/або лексичні помилки.

2 бали ставиться, коли студент демонструє окремі базові навички при розробці конспектів уроків чи інших видів завдань з української мови; використовує традиційні види наочності; уміння організувати самостійну, індивідуальну роботу учнів у процесі виконання методичного завдання проявляється тільки після запитань навідного характеру. Знає шляхи і способи організації дистанційного та змішаного навчання, проте не може самостійно їх продемонструвати. Мовлення збіднене, стилістично обмежене, трапляються до 5-и граматичних та/або лексичних помилок.

1 бал ставиться, коли студент частково володіє базовим теоретичним матеріалом з мови та методики її викладання. Демонструє вміння складати план уроку чи елементи інших видів завдань з української мови; не знає традиційних видів наочності, і не вміє їх використовувати. Володіє інформацією про дистанційне та змішане навчання, проте не може самостійно їх продемонструвати. Лексика висловлювання дуже бідна, допускається багато мовних та мовленнєвих помилок.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакум З.П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: [монографія]. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. 338 с.
2. Біляєв О. Зміст уроку мови. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 4. С. 2–6.
3. Біляєв О. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. Посібник. К. : Генеза, 2005. 180 с.
4. Біляєв О. Методика мови як наука. *Дивослово*. 2002. №11. С. 20–24.
5. Бондаренко Н. Словникова робота на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 5. С. 23-25.
6. Бровко О. О., Горошкіна О. М., Нікітіна А. В., Порохня Л. В., Шестопалова Т. П. Позакласна робота з української мови і літератури: олімпіади, науково-дослідницька робота. Луганськ, 2005.
7. Голуб Н., Дяченко Н. Технологія сучасного уроку рідної мови. Черкаси, 1999.
8. Горошкіна О. Підручник як засіб формування соціокультурної компетенції учнів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 22. Ч. II. С. 183–189;
9. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. К. : Ленвіт, 2000. 272 с.
10. Караман С. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед.університетів та інститутів/ за ред. М. І. Пентиліук: К.: Ленвіт, 2011. 366 с
11. Коваленко В. Авторське редагування учнівських творів. *Урок української*. 2007. № 11-12. С. 36 – 40
12. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль : Астон, 2005. 204 с.
13. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Українська лінгводидактика в іменах : словник-довідник. Львів, 2011. 237 с.
14. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Українські лінгводидакти кризь призму часу: словник-довідник. Львів : ПАІС, 2009. 168 с
15. Кучерук О. Технології розвитку правописної грамотності школярів. *Дивослово*. 2009. № 1. С. 2 – 7
16. Лаврінчук І. Аналіз диктанту. Алгоритм роботи над помилками. *Українська мова і література*. 2005. № 6. С. 11–13.
17. Луценко В. Особливості навчання тексту-опису. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 3. С. 13–15.
18. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови. К., 1984. 224 с.
19. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентиліук. К. : Ленвіт, 2009. 400 с.

20. мова. 5–9 класи. Програми факультативних курсів для загальноосвітніх навчальних закладів. Ужгород: Гражда, 2015. 68 с.
21. Наумчук М.М., Лушпинська Л.П. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2003.
22. Нестандартні уроки в школі та їх аналіз : навч.-метод. посібник / за ред. Н. М. Островерхової. К. : Видавництво Харитоненка, 2003. 152 с.
23. Остапенко Н. Технологія сучасного уроку з української мови : навч. посібник. К. : ВЦ «Академія», 2011. 248 с.
24. Пентилюк М. І. Окуневич Т. Г. Сучасний урок української мови. Х., 2007.
25. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. К. : Ленвіт, 2006. 134 с.
26. Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків : ХДПУ, 2001. 115 с.
27. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.- метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
28. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.- метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. К. : А.С.К., 2004. 192 с.
29. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002.
30. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах : модульний курс : посібник для студентів / за ред. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2011. 366 с.
31. Програми курсів за вибором і факультативів з української мови. 8-11 класи / за заг. ред. К. В. Таранік-Ткачук. К.: Грамота, 2012. 272 с.
32. Рудницька О. Аналіз помилок та запобігання їм у переказах і творах. *Урок української*. 2007. № 11- 12. с. 32 – 35.
33. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / за ред. М.І. Пентилюк К. : Ленвіт, 2015. 320 с.
34. Фасоля А. М. Мета, зміст. Технологія уроку. *Дивослово*.2004. № 6. С. 19 -25.
35. Філоненко Л. Використання сучасних методів під час роботи над переказами текстів різних типів і стилів мовлення: методика мови. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 1. С. 9–14.
36. Філоненко Л. Стан роботи над переказами в сучасній школі. *Українська мова і література в школі*. К., 2006. № 7 (56). С.10–12.
37. Часописи “Українська мова і література в школі”, “Дивослово” та інші фахові видання.
38. Яворська С. Методика навчання української мови: проблеми, теорія, практика. *Рідна школа*. 2004. № 2. С. 65–68.
39. Яремчук Н. Типи помилок в усному та писемному мовленні учнів 5-11 кл. *Рідна школа*. 2001. № 10. С. 66 – 68.
40. Ярмолук А. Класифікація помилок у творчих роботах учнів. *Українська мова і література в школі*. 2002.-№ 7.-С. 4-8.

5.3. Інформаційні ресурси

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/
2. Концепція «Нова українська школа». URL : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczya.pdf>
3. Концепція профільного навчання в старшій школі. URL :
4. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe82a9c95d.pdf>
5. Методика навчання української мови [Електронний ресурс]. URL : <http://subject.com.ua/ukrmova/method/index.html>
6. Пентилюк М. Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової і повної освіти в Україні [Електронний ресурс]. URL : <http://litmisto.org.ua/?p=19543>

7. Програма Українська мова (10–11 класи). Для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям, профіль – українська філологія /Л. Мацько Т. Груба, О. Семенов Т. Симоненко. URL <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
8. Програма Українська мова. Для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10–11 класи / Н. Голуб, О. Котусенко, О. Горошкіна, В. Новосолова, Ю. Романенко та ін. . URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
9. Підручники з української мови для 5-11 класів (дозволено послуговуватися на екзамені з гаджетів): <https://pidruchnyk.com.ua/>

ПРОГРАМА З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Змістовий модуль 1. Методика навчання української літератури як наукова галузь. Шкільний предмет «Українська література». Психолого-педагогічні засади, методи та форми викладання літератури.

Об'єкт, предмет та проблематика методики як наукової дисципліни, її складові. Чинники розвитку та джерела методики.

Методи наукового дослідження. Зв'язки методики викладання української літератури з іншими науками.

Історія питання: курси методики викладання української літератури.

Загальнодидактичні принципи як засади викладання української літератури. Специфічні принципи викладання української літератури.

Вимоги до фахової підготовки вчителя-літератора. Особливості мовлення вчителя на уроці.

Завдання шкільного курсу української літератури. Програми викладання української літератури: структура та зміст. Особливості пропедевтичного курсу української літератури – 5-8 класи. Систематичний історико-літературний курс – 9-11 класи.

Навчальна література: вимоги до підручника та його варіанти.

Змістовий модуль 2. Психолого-педагогічні засади, методи та форми викладання літератури.

Сприймання художнього твору як діалог тексту і читача. Роль учителя в організації цього діалогу.

Основні етапи літературного розвитку школярів. Сприймання літератури молодшими підлітками.

Літературний розвиток у старшому підлітковому віці. Особливості прочитання художньої літератури в пору ранньої юності.

Поняття *метод навчання*; проблема класифікації методів. Методи за джерелом знань учнів: лекція, бесіда, самостійна робота, гра.

Методи за характером і рівнем пізнавальної діяльності учнів.

Структура навчальної діяльності та функції завдань з літератури. Класифікації навчальних завдань у методичній науці. Види завдань за змістом діяльності, за співвідношенням з текстом, за формою завершення. Проблема домашньої роботи та шляхи її розв'язання.

Специфіка уроку літератури. Вимоги до нього. Аналіз уроку літератури.

Структура уроку. Класифікації уроків літератури.

Завдання і джерела вивчення біографії письменника. Форми роботи на уроці розгляду життєпису.

Змістовий модуль 3. Шкільний аналіз художнього твору

Методологічні підходи до шкільного аналізу художнього твору. Типи аналізу твору.

Методика шкільного визначення ідейно-тематичної основи твору. Послідовність розкриття образу-персонажа.

Поділ художньої літератури на роди, жанри й жанрові форми. Урахування жанрової природи твору під час його вивчення в школі.

Специфіка викладання епосу. Структура аналізу епічного твору. Особливості сприймання епічних творів учнями різного віку. Прийоми роботи з епічними творами. Педагогічний досвід з теми.

Необхідність урахування специфіки лірики як літературного роду під час її шкільного вивчення. Цілісність сприйняття ліричного твору та його текстуальний аналіз. Методика вивчення віршування.

Специфіка драматичного мистецтва. Особливості вивчення драматичних творів. Інтерпретація, запропонована учнем як читачем, глядачем, виконавцем. Прийоми інтеграції з театральним мистецтвом.

Особливості вивчення жанрів на межі літературних родів. Вивчення Біблії на уроках української літератури.

Місце фольклору в шкільних програмах. Фольклорні жанри в їх шкільному прочитанні.

Змістовий модуль 4. Методика вивчення літературознавчого матеріалу різних типів. Інноваційні технології викладання літератури.

Вивчення літературно-критичних статей: мета та прийоми опрацювання.

Місце теоретико-літературних понять у шкільному курсі української літератури. Методика формування в учнів теоретико-літературних понять. Систематизація вивченого з теорії літератури. Система уроків позакласного читання та їхнє місце в літературній освіті школяра. Методичні засади проведення уроків позакласного читання.

Місце літератури рідного краю в шкільній освіті, методика її вивчення.

Особливості уроків, що є вступними до розділу або теми. Завдання та методика проведення підсумкових занять.

Шляхи роботи над мовою на уроках української літератури. Критерії розвитку мовлення учнів.

Розвиток писемного мовлення учнів. Наукове обґрунтування системи письмових робіт з літератури. Класифікація творів з літератури: твори літературознавчого характеру; твори літературного характеру: публіцистичні та художні.

Підготовча робота до написання твору. Оцінювання творів. Застосування символіки при виправленні помилок в учнівському творі.

Значення наочності в літературній освіті учнів. Мета і методичні засади застосування. Класифікації наочних посібників.

Роль комп'ютерної техніки, дошки та учнівського зошита у вивченні предмета. Місце літературного кабінету в роботі вчителя, вимоги до його оформлення.

Позакласна робота з літератури. Індивідуальна робота поза уроком. Гурткова позакласна робота. Масові заходи з літератури.

Інноваційний характер модульно-розвивальної системи навчання. Навчально-предметний, дидактичний, змістовий модулі, їхнє місце в системі навчального процесу. Методичні міні-модулі. Застосування дидактичної евристики, сугестивної та інтерактивної технологій.

Інноваційні технології концентрованого і продуктивного навчання, технологія текстотворення.

Діалог як процес розвитку пізнавальної активності учнів під час вивчення літератури. Види діалогів, які досліджуються й організуються на уроці.

Проблемні запитання і завдання на уроках української літератури. Інформаційні технології навчання літератури. Методи і прийоми інноваційної методики літературної освіти.

УВАГА! З методики навчання української літератури **НЕ ПЕРЕДБАЧЕНІ** відповіді на теоретичні питання.

На екзамені студент має продемонструвати свої вміння **розробляти** календарно-тематичне планування уроків, **будувати** структуру уроків різних типів, **обґрунтовувати** шляхи, форми, методи і прийоми роботи з творами різних жанрів, **формулювати** систему запитань для бесіди за змістом художнього твору на різних етапах уроку, домашнє завдання, тематику творчих робіт, факультативних уроків, позакласних заходів, гуртків з української літератури та ін., **коментувати** змістове наповнення уроків з оглядових теми чи за творчістю конкретного письменника.

Під час підготовки практичного завдання студент має право користуватися Програмами з української літератури для 5-9-х та 10-11-х класів, а також підручниками української літератури, у тому числі й електронними, які розміщені на сайті <https://pidruchnyk.com.ua> із власних гаджетів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(9 – 10) балів ставиться, якщо студент:

1. виявляє високий рівень теоретичних, методичних, організаційних та комунікативних умінь;
2. повністю засвоїв теоретико-літературний курс, має системні і повні знання в межах вимог навчальної програми;
3. знає нормативні документи, що регулюють діяльність вчителя-словесника середніх навчальних закладів; зміст і структуру програм із української літератури; види, типи, структуру та основні вимоги до уроку української літератури; форми, методи та прийоми організації роботи на уроці при вивченні оглядових та монографічних тем з української літератури, форми організації позакласної роботи з української літератури;
4. уміє обирати ефективні форми, методи і прийоми організації навчальної діяльності учнів відповідно до їхніх вікових особливостей, рівня читацького розвитку та інтерпретаційної компетентності; розробляти конспекти уроків з української літератури; використовувати різні види наочності, організовувати самостійну, індивідуальну, науково-дослідну роботу учнів.
5. прагне до самовдосконалення, самостійно знаходить додаткові джерела літературної та методичної інформації.

(7 – 8) балів ставиться, якщо студент:

1. виявляє достатній рівень теоретичних, методичних, організаційних та комунікативних умінь;
2. засвоїв теоретико-літературний курс, має достатні знання в межах вимог навчальної програми;
3. припускається незначних неточностей при аналізі нормативних документів, що регулюють діяльність вчителя-словесника середніх навчальних закладів; щодо змісту і структури програм із української літератури; знає на достатньому рівні, але допускає негрубі фактичні помилки у визначенні видів, типів, структури уроку української літератури; форм методів та прийомів організації роботи учнів на уроці української літератури та в організації позакласної роботи;
4. уміє обирати форми, методи і прийоми організації навчальної діяльності учнів відповідно до їхніх вікових особливостей, рівня читацького розвитку та інтерпретаційної компетентності; розробляти конспекти уроків з української літератури; використовувати різні види наочності, організовувати самостійну, індивідуальну, науково-дослідну роботу учнів, але потребує консультацій викладача.

вміє аргументовано висловлювати свої судження, проте допускається незначних фактичних і мовленевих помилок.

(5 – 6) балів ставиться, якщо студент:

1. виявляє достатній рівень теоретичних, методичних, організаційних та комунікативних умінь;
2. засвоїв теоретико-літературний курс, має достатні знання в межах вимог навчальної програми;
3. припускається незначних неточностей при аналізі нормативних документів, що регулюють діяльність вчителя-словесника середніх навчальних закладів; щодо змісту і структури програм із української літератури; знає на достатньому рівні, але допускає негрубі фактичні помилки у визначенні видів, типів, структури уроку української літератури; форм методів та прийомів організації роботи учнів на уроці української літератури та в організації позакласної роботи;
4. уміє обирати форми, методи і прийоми організації навчальної діяльності учнів відповідно до їхніх вікових особливостей, рівня читацького розвитку та інтерпретаційної компетентності; розробляти конспекти уроків з української літератури; використовувати

різні види наочності, організувати самостійну, індивідуальну, науково-дослідну роботу учнів, але потребує консультацій викладача.

- 5 вміє аргументовано висловлювати свої судження, проте допускається незначних фактичних і мовленевих помилок.

(3 – 4) балів ставиться, якщо студент:

- 1 виявляє середній рівень теоретичних, методичних, організаційних та комунікативних умінь;
- 2 не повністю засвоїв теоретико-літературний курс, має прогалини у знаннях в межах вимог навчальної програми;
- 3 припускається помилок при аналізі нормативних документів, що регулюють діяльність вчителя української мови та літератури; знає на середньому рівні і допускає фактичні помилки у визначенні видів, типів, структури уроку української літератури; форм методів та прийомів організації роботи учнів на уроці української літератури та в організації позакласної роботи.

2 балів ставиться, якщо студент:

1. має неглибокі і несистематичні знання літературного матеріалу і здатний відтворювати його репродуктивно;
2. допускається істотних помилок і неточностей в доборі та висвітленні фактів;
3. опрацював половину визначеного програмою навчального матеріалу, частково оволодів необхідною теоретичною базою з методики навчання української літератури, плутається у визначенні методів та прийомів навчання, але здатний використовувати їх на практиці.

1 і менше ставиться, якщо студент:

- 1 володіє незначною частиною програмового матеріалу;
- 2 опрацював незначну частину художніх текстів;
- 3 не спроможний аналізувати, порівнювати, зіставляти літературні явища, добирати необхідні шляхи їхнього аналізу;
- 4 викладає думки на елементарному рівні;
- 5 допускається грубих фактичних та мовленевих помилок;
- 6 опрацював менше половини визначеного програмою навчального матеріалу, не оволодів необхідною теоретичною базою з методики навчання української літератури, не вміє визначати визначенні методів та прийомів навчання і не здатний їх використовувати на практиці.
- 7 не виявляє особливого бажання до вивчення літератури, не прагне самостійно здобувати знання.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Башманівська Л., Білоус Н. Практикум з методики викладання української літератури. Київ, 2013. 144 с.
2. Бондаренко Ю. Вивчення образів-персонажів літературного твору в школі: теорія і практикум. Ніжин, 2015. 216 с.
3. Бондаренко Ю. Загальна модель шкільного навчання української літератури. Рівне, 2017. 398 с.
4. Гребньова В.Т. Практикум з методики викладання української літератури: навчальний посібник. Кіровоград, 2000. 98 с.
5. Іванишин В. Пізнання літературного твору. Дрогобич, 2003. 79 с.
6. І вічна таїна слова: Аналіз великого епічного твору: посіб. для вчителя / В. П. Марко, Г. Д. Клочек, В. Є. Панченко та ін. К. : Рад. школа, 1990. 205 с.
7. Кузьмінський А. І. Технологія і техніка шкільного уроку : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, С. В. Омеляненко. К. : Знання, 2010. 335 с.
8. Куцевол О. М. Життя і творчість письменника в дзеркалі «поетичної критики»: навч. Посіб.

Вінниця, 2010. 279 с.

9. Марко В. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
10. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. К.: Парламент, видав., 2002. 204 с.
11. Наукові основи методики літератури : навч.-метод, посіб. / [за ред. Н. Волошиної]. К.: Ленвіт, 2002. 344 с.
12. Нежива Л. Л. Українська література в загальноосвітній школі : навч.-метод. посіб. Луганськ : Знання, 2010. 84 с.
13. Панченко В. Урок літератури: [книга для вчителя]. Кіровоград : ДЛІАУ, 2000. 200 с.
14. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середній школі: навч. посіб. К.: Ленвіт, 2000. 384 с.
15. Пультер С. А., Методика викладання української літератури в середній школі: курс лекцій для студентів-філологів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. 144 с.
16. Пультер С. А., Лісовський А. М. Методика викладання української літератури в середній школі. Тернопіль, 2004. 144 с.
17. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу. Київ, 2004. 304 с.
18. Ситченко А. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах. Київ, 2011. 291 с.
19. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі. К. : Проза, 1995. 254 с.
20. Степанишин Б. Стратегія і тактика в літературній освіті учнів. Тернопіль, 2003. 191 с.
21. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. К. : ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
22. Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ: Міленіум, 2002. 320 с.
23. Чернецька Т. Сучасний урок : теорія і практика моделювання : [навч. Посібник]. К. : ТОВ «Праймадрук», 2011. 352 с.
24. Шуляр В.І. Сучасний урок української літератури. Миколаїв, 2014. 552 с.

Інтернет-ресурси

1. Семеног О.М. Електронний навчально-методичний комплекс «Словесник». URL: <http://www.children.eduua.ne.84>.
2. Український тезаурус. URL: http://www.geocities.com/hommah_chorny/87.
3. Шкільне життя [Електронний ресурс]. URL: <https://www.schoolife.org.ua/usi-uroky-ukrajinskoji-movy-ta-literatury/>
4. Дивослово [Електронний ресурс]. URL: <https://dyvoslovo.com.ua/>
5. Вивчаємо українську мову та літературу [Електронний ресурс]. URL: http://journal.osnova.com.ua/journal/4-Вивчаємо_українську_мову_та_літературу
6. Офіційний сайт Міністерства науки і освіти України [Електронний ресурс]. URL: <http://mon.gov.ua>
7. Українська мова і література в школі [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Umls
8. Підручники з української мови для 5-11 класів (дозволено послуговуватися на екзамені з гаджетів): <https://pidruchnyk.com.ua/>

ПЕДАГОГІКА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма орієнтована на підготовку до виконання завдань з педагогіки кваліфікаційного екзамену студентів-випускників Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, що набувають освітній ступінь «бакалавр».

Завдання з педагогіки розроблені згідно з Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти у Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол №2 від 31.08.2020 р.; зі змінами (протокол №10 від 07.02.2022 р.); зі змінами, протокол № 6 від 28.11.2022 р.) на основі чинних навчальних програм з педагогіки, методики організації виховної роботи та мають на меті перевірку теоретичної і практичної підготовленості випускника до педагогічної професії. Зміст завдань моделює умови практичної педагогічної діяльності, імітує етапи процесу підготовки, реалізації завдань педагогічної діяльності. Завдання мають практичну спрямованість.

Об'єктами оцінювання завдань з педагогіки на кваліфікаційному екзамені є компетенції з педагогіки у межах вимог державних стандартів вищої освіти. Студенти-випускники своєю відповіддю повинні продемонструвати **знання**:

- ключових поняття педагогічної науки;
- загальних тенденцій розвитку педагогіки, освіти та виховання у конкретних історичних періодах розвитку провідних цивілізацій;
- суттєвих ознак особистості як педагогічного феномену, основних факторів, що впливають на її формування і розвиток;
- особливостей національної системи виховання, шляхів її реалізації у педагогічній практиці;
- специфіки процесів навчання та виховання як педагогічного явища, їх закономірностей, особливостей організації в різних типах освітніх закладів;
- принципів, форм, методів, засобів ефективного виховання підростаючого покоління;
- національної своєрідності виховного процесу в сучасному освітньому середовищі;
- сутності родинного виховання, його взаємозв'язок із суспільним вихованням;
- сутності дидактики як галузі педагогіки, що досліджує проблеми навчання;
- своєрідності навчання як виду пізнавальної діяльності, його суттєві особливості, закономірності та специфіку організації в різних типах освітніх закладів;
- принципів, форм, методів, засобів процесу навчання;
- чинників, що визначають сучасні цілі та зміст процесів виховання, навчання та освіти підростаючого покоління;
- принципів, форм, методів, засобів, механізмів процесу виховання;
- напрямків, форм роботи, функцій класного керівника;
- зміст основних державних документів, що стосуються системи освіти в Україні взагалі;

- механізми використання особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань навчання і виховання;
  - напрямки і засоби професійного самовдосконалення.
- та показати володіння **вміннями**:
- оперувати основними теоретичними поняттями курсу, систематизувати зміст базових понять;
  - аналізувати сучасні тенденції реформування і адаптації системи загальної середньої освіти до умов життя (суспільства), що постійно змінюються;
  - характеризувати наукові уявлення про закономірності освітнього процесу, а також обґрунтовувати модель взаємодії «учитель-учень» в середині системи загальної середньої освіти та за її межами;
  - виявляти основні складові структури педагогічної діяльності та бачити себе суб'єктом цієї діяльності;
  - бачити шляхи реалізації гуманної позиції учителя в розумінні мети і завдань власної педагогічної діяльності;
  - оперувати механізмами використання особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань навчання і виховання учнів;
  - користуватися елементами педагогічної техніки щодо керування своєю власною поведінкою та системою взаємодій «учитель-учень»;
  - користуватися основними шляхами та засобами професійного самовдосконалення;
  - оперувати педагогічним мисленням, бути здатним до аналітичного осмислення педагогічної дійсності, реалізовувати творчий підхід до визначення педагогічних дій у нестандартних ситуаціях, уміння приймати найбільш вдалі рішення у відповідності до педагогічних закономірностей та принципів навчання і виховання;
  - зіставляти різні підходи в процесі полеміки, виявляти здатність аргументувати та відстоювати свою позицію, власну думку про те чи інше педагогічне явище чи процес;
  - користуватися довідковими матеріалами, критично аналізувати матеріал згідно сучасних тенденцій розвитку загальної середньої освіти в Україні.
  - аналізувати та систематизувати процес розвитку освіти і виховання.

1. ПЕРЕЛІК І ЗМІСТ ТЕМ

1. Тема: Педагогіка в системі наук про людину

Поняття про педагогіку як науку. Предмет і завдання педагогіки. Ретроспективний аналіз розвитку педагогіки. Основні категорії педагогіки: виховання, навчання, освіта. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Педагогіка партнерства в умовах нової української школи. Завдання педагогіки на сучасному етапі розвитку суспільства. Поняття про народну педагогіку. Джерела і складові частини народної педагогіки.

2. Тема: Методика науково-педагогічного дослідження

Сутність науково-педагогічного дослідження. Визначення змісту етапів здійснення педагогічного дослідження: проблема, тема, мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза, накопичення наукового матеріалу (експериментальне дослідження), висновки.

Класифікація методів науково-педагогічних досліджень (теоретичні, емпіричні, експериментальні).

Загальна характеристика методів педагогічних досліджень: спостереження, педагогічний експеримент, бесіда, вивчення результатів діяльності, опитування, методи кількісного та якісного аналізу результатів дослідження.

3. Тема: Фактори й умови розвитку особистості учня

Поняття про особистість, індивідуальність. Процес розвитку особистості, біологічні та соціальні фактори розвитку особистості. Виховання як вирішальний чинник формування особистості.

Взаємообумовленість діяльності, спілкування та активності як необхідна умова розвитку особистості учня. Внутрішні й зовнішні рушійні сили процесу розвитку особистості. Особливості розвитку, соціалізації і формування особистості в умовах нової української школи.

4. Тема: Освітній процес як система і цілісне явище

Поняття про освітній, педагогічний, навчально-виховний процес: спільне та відмінне. Мета освітнього процесу в новій українській школі. Суб'єкти освітнього процесу нової української школи. Системність і цілісність як основні характеристики освітнього процесу. Особливості процесів виховання, навчання та розвитку особистості як складових освітнього процесу: цілі, завдання, зміст, форми і методи. Організація освітнього процесу на основі компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходу в новій українській школі.

5. Тема: Особливості педагогічної діяльності. Ідеал вчителя в історії педагогіки

Педагогічна діяльність як особливий вид соціальної діяльності. Педагог як суб'єкт освітнього процесу нової української школи. Вимоги до особистості вчителя нової української школи. Функції вчителя. Особливості педагогічної діяльності: специфіка об'єкту, мети, творчий, колективний характер, специфіка результату. Професійна компетентність сучасного педагога.

Суспільна зумовленість вимог до особистості вчителя. Ідеал вчителя в історії педагогіки.

6. Тема: Дидактика як галузь педагогіки

Предмет дидактики. Основні категорії дидактики: процес навчання, знання, уміння, навички, компетентності, викладання, учіння. Функції процесу навчання: навчальна, розвиваюча, виховна.

Структурні компоненти процесу навчання: цільовий; стимулюючо-мотиваційний; змістовий, діяльнісний, контроль-регулюючий, оцінно-результативний. Структурні елементи викладання: планування, стимулювання, організація, контроль навчально-пізнавальної діяльності учнів. Структура процесу учіння: сприйняття, осмислення, розуміння, узагальнення (систематизація), закріплення (запам'ятовування), використання на практиці. Взаємозв'язок усіх елементів процесу навчання.

Рушійні сили процесу навчання.

7. Тема: Принципи навчання в історії педагогічної думки та на сучасному етапі

Сутність категорій «закономірності навчання», «принципи навчання». Визначення принципів навчання як вимог до організації та здійснення процесу навчання.

Характеристика сучасної системи дидактичних принципів та шляхи їх реалізації: принцип виховуючого навчання; принцип розвиваючого навчання; принцип науковості; принцип доступності; принцип зв'язку навчання з життям, теорії з практикою; принцип наочності; принцип систематичності і послідовності; принцип цілеспрямованості (суспільної зумовленості); принцип активності та свідомості; принцип міцності знань; принцип індивідуального підходу у процесі навчання.

Принципи навчання в історії педагогіки.

8. Тема: Класно-урочна система, її переваги та недоліки

Поняття про форми організації навчання. Форми організації пізнавальної діяльності. Класно-урочна система навчання: переваги та не недоліки. Урок як основна форма організації навчального процесу класно-урочної системи. Дидактичні, психологічні, виховні та гігієнічні вимоги до уроку.

Роль і місце позаурочних форм навчання у формуванні мотивації та пізнавального інтересу в умовах класно-урочної системи.

9. Тема: Зміст освіти в сучасному закладі загальної середньої освіти

Поняття про зміст освіти. Джерела змісту освіти: навчальний план, навчальна програма, підручники та навчальні посібники.

Зміст освіти в сучасному закладі загальної середньої освіти, його основні компоненти. Суспільна зумовленість змісту освіти. Оновлення змісту освіти згідно з Концепцією нової української школи, заснованою на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві. Ключові компетентності нової української школи.

10. Тема: Методи, прийоми, засоби навчання

Сутність методів та прийомів навчання. Підходи до класифікації методів навчання. Класифікація на основі цілісного підходу до процесу навчання.

Поняття про засоби навчання, їх характеристика та використання в навчальному процесі. Інформаційно-комунікативні засоби навчання.

Академічна свобода та творчість педагога у виборі методів та засобів навчання в умовах нової української школи.

Вибір методів і засобів навчання в залежності від умов (мета уроку, зміст матеріалу, що вивчається, джерела інформації, навчальні можливості учнів).

11. Тема: Виховання в цілісному освітньому процесі

Сутність процесу виховання. Поняття про виховання як складову освітнього процесу. Особливості процесу виховання: цілеспрямованість, двосторонність, довготривалість та безперервність, варіативність результатів, багатофакторність.

Виховання на цінностях як орієнтир нової української школи. Мета виховання в новій українській школі – формування всебічно розвиненої особистості, патріота, інноватора.

Структурні компоненти виховання як діяльнісного процесу.

Етапи виховного процесу за критерієм їх послідовності та відповідних педагогічних дій.

Рушійні сили виховного процесу. Зовнішні та внутрішні протиріччя.

12. Тема: Механізми, закономірності та принципи виховання

Механізми виховання як шляхи розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості в процесі засвоєння соціального досвіду. Механізми виховання, які складають основу розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості: ідентифікація, емоційне обумовлювання, наслідування, мотиваційне опосередкування, конформність, вживання в соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів.

Закономірності процесу виховання і їх роль у визначенні норм, які регламентують структуру, зміст і методику організації виховання. Особливості принципів виховання. Загальні організаційні принципи виховання: цілеспрямованість виховання, суспільна спрямованість виховання, опора на позитивне у вихованні, природовідповідність у вихованні, особистісний підхід у вихованні, виховання у діяльності і спілкуванні, свідомість і активність учнів у процесі виховання, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою й активністю школярів, виховання в колективі (створення виховуючого середовища), єдність педагогічних впливів (вимог), поєднання розумної вимогливості з повагою до особистості дитини.

Принципи національного виховання: гуманізація виховання, демократизація виховання, культуровідповідність виховання, етнізація виховання.

13. Тема: Формування свідомості особистості

Поняття про методи виховання. Прийоми виховання. Засоби виховання. Підходи до класифікації методів виховання. Умови оптимального вибору методів виховання з групи методів формування свідомості.

Характеристика методів формування свідомості: розповідь, бесіда, диспут, дискусія, навіювання, приклад. Вимоги до ефективного використання окремих методів цієї групи.

14. Тема: Організація діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки

Поняття про методи виховання. Прийоми виховання. Засоби виховання. Підходи до класифікації методів виховання. Умови оптимального вибору методів з групи методів організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки.

Характеристика методів організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки: громадська думка, створення виховуючих ситуацій, педагогічна вимога, вправи, привчання, створення ситуації успіху, морального вибору, проекти. Вимоги до ефективного використання конкретних методів цієї групи.

15. Тема: Стимулювання поведінки і діяльності особистості

Поняття про методи виховання. Прийоми виховання. Засоби виховання. Підходи до класифікації методів виховання. Умови оптимального вибору методів з групи стимулювання поведінки і діяльності особистості виховання.

Характеристика методів стимулювання поведінки і діяльності особистості в умовах нової української школи згідно з принципами педагогіки партнерства, дитиноцентризму, особистісно-орієнтованого виховання.

Вимоги до ефективного використання конкретних методів цієї групи.

16. Тема: Організаційні форми виховної роботи. Позакласна та позашкільна виховна робота в сучасних умовах

Поняття про організаційні форми виховання. Поняття про позакласну і позашкільну роботу в системі виховання цілісної особистості. Завдання, зміст і основні принципи позакласної та позашкільної роботи з учнями.

Вимоги до організації та проведення класної години (години спілкування), етичної бесіди, диспуту, змагань, конкурсів, олімпіад та ін.

Заклади позашкільної освіти і основні напрями їх діяльності. Взаємозв'язок позакласної та позашкільної виховної роботи.

17. Тема: Соціальний розвиток особистості учня. Формування виховуючого середовища

Поняття про дитячий колектив, як засіб виховання. Вплив дитячого колективу на соціалізацію та формування особистості учня.

Поняття про динаміку згуртування учнівського колективу. Поняття про актив. Органи самоврядування та лідер, як ознаки розвитку колективу. Роль і місце учнівського самоврядування в досягненні мети виховання.

Характеристика стадій розвитку колективу. Зміст та напрями діяльності педагога, щодо згуртуванню дитячого колективу на різних стадіях його розвитку. Фактори розвитку колективу.

Попередження негативних проявів поведінки окремих членів колективу (булінг, цькування, залякування).

18. Тема: Інтелектуальний розвиток особистості школяра. Ідея розумового виховання в історії педагогіки

Поняття інтелектуального розвитку та розумового виховання. Завдання розумового виховання. Зміст розумового виховання.

Форми і методи формування пізнавально інтересу, наукового світогляду, ціннісного ставлення учнів до пізнання в процесі розумового виховання. Методика підготовки та проведення інтелектуальних ігор як КТС.

Зміст розумового виховання в історії педагогіки.

19. Тема: Духовний розвиток особистості. Моральне виховання

Поняття про духовність і духовний розвиток особистості, духовні цінності. Система духовних цінностей: загальнолюдські, культурно-національні, громадянські, родинні, особистісні.

Поняття про мораль та моральне виховання. Виховання в учнів ціннісного ставлення до себе та інших людей як провідні завдання морального виховання. Якості особистості в яких виявляється ціннісне ставлення до людей. Методика виховання в учнів загальнолюдських цінностей.

Технологія підготовки та проведення етичних бесід та дискусій (диспутів) у процесі формування духовних цінностей сучасних учнів.

20. Тема: Основи правового виховання

Зміст та завдання правового виховання. Методи, форми, засоби правового виховання. Значення правового виховання в попередженні правопорушень серед учнівської молоді.

Формування правосвідомості особистості, як провідне завдання правового виховання учнівської молоді. Цінності демократичного суспільства як зміст правового виховання. Традиційні та інноваційні методи правового виховання у новій українській школі. Зв'язок правового виховання з правовою освітою.

Превентивне виховання, як складова правового виховання.

21. Тема: Виховання в учнів ціннісного ставлення до праці

Зміст трудового виховання. Форми і методи виховання в учнів ціннісного ставлення до праці. Працелюбність як національно-культурна цінність. Трудова діяльність як важливий фактор цілісного фізичного, інтелектуального, соціального та духовного розвитку особистості. Виховний потенціал трудової діяльності. Сутність і завдання трудового виховання. Моральні якості, що визначають ставлення до трудової діяльності.

Економічне виховання, його завдання, форми та методи здійснення.

22. Тема: Система профорієнтації в сучасній школі

Поняття профорієнтаційної роботи. Зміст та структура профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю. Профорієнтація в школі як організація і керівництво цілеспрямованою багаторічною діяльністю з формування в учнів готовності до свідомого професійного самовизначення та морально-психологічна підготовка до майбутньої професійної діяльності.

Врахування вимог ринку праці, потреб та інтересів учнівської молоді при виборі форм і методів профорієнтаційної діяльності з учнями.

Шляхи профорієнтації у навчальній, позакласній і позашкільній роботі.

23. Тема: Національно-патріотичне виховання у сучасній школі

Національна своєрідність виховання. Національно-патріотичне виховання як основний напрями виховання учнів, що відповідає нагальним вимогам і викликам сучасності та закладає основи для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Мета, завдання, принципи національно-патріотичного виховання відповідно до «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2022р.).

Системна організація військово-патріотичного виховання учнівської Почуття патріотизму. Культура міжетнічних відностин.

Традиційні та інноваційні форми реалізації національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

24. Тема: Основи фізичного розвитку та формування ціннісного ставлення учнів до власного здоров'я

Поняття фізичного розвитку і виховання. Оздоровчі, освітні і виховні завдання фізичного розвитку. Виховання в учнів ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я. Зміст фізичного виховання. Народні педагогічні та сучасні засоби фізичного загартування підростаючого покоління.

Форми і методи виховання в учнів ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я. Методика виховання здорового способу життя дітей у сім'ї і школі.

Позакласна і позашкільна фізкультурно-оздоровча діяльність учнів.

25. Тема: Екологічне виховання

Поняття про екологічне виховання, його основні завдання. Зміст екологічного виховання (ціннісне ставлення до природи).

Екологічне виховання як складова духовної культури. Екологічна свідомість, екологічна культура, екологічна поведінка, екологічна відповідальність. Ціннісне ставлення особистості до природи як умова сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку.

Шляхи і засоби екологічного виховання у навчальній, позакласній і позашкільній роботі. Зв'язок екологічного виховання з екологічною освітою.

26. Тема: Духовний розвиток особистості. Естетичне виховання

Поняття про духовність і духовний розвиток, духовні цінності особистості. Система духовних цінностей: загальнолюдські, культурно-національні, громадянські, родинні, особистісні.

Поняття про естетичне виховання. Виховання в учнів ціннісного ставлення до мистецтва. Естетичне виховання як складова духовної культури. Шляхи і засоби естетичного виховання у навчальній, позакласній і позашкільній роботі. Форми і методи естетичного виховання. Мистецтво як основний чинник естетичного виховання. Естетичне виховання на народних традиціях, національному мистецтві, фольклорі тощо.

27. Тема: Напрями і форми роботи класного керівника

Зміст педагогічної діяльності класного керівника. Функції класного керівника: виховна, розвиваюча, організаторська, стимулююча, діагностична, соціальна, координаційна, методична. Права і обов'язки класного керівника.

Напрями організаційно-педагогічної діяльності класного керівника: вивчення учнів, формування виховуючого колективу, координація педагогічних вимог учителів-предметників, налагодження педагогічної взаємодії з батьками і громадськістю.

28. Тема: Планування виховної роботи класного керівника

Планування як спільна діяльність класного керівника, учнів і дорослих щодо визначення цілей, змісту й способів організації виховного процесу. Вимоги до плану роботи класного керівника. Види планування: перспективне, оперативне, поточне. Структура плану. Форми планів.

29. Тема: Взаємодія сім'ї та школи

Виховання у сім'ї – першооснова розвитку дитини як особистості. Єдність виховних впливів сім'ї та школи. Основні принципи педагогіки партнерства в системі взаємодії вчителя та батьків учнів. Сучасні форми, методи ефективної взаємодії школи і сім'ї у вихованні дітей та молоді

Спільна діяльність школи, сім'ї, громадськості з організації дозвілля дітей, надання їм допомоги у навчанні, створенні умов для правильного сімейного виховання, оволодінні суспільним досвідом, збереженні та розвитку національних звичаїв і традицій.

Шляхи підвищення рівня педагогічної культури батьків. Нетрадиційні форми роботи з батьками (організація консультпунктів з проблем сімейного виховання, конференції батьків з обміну досвідом, семінари-практикуми з відродження національних традицій в сім'ях, вихідний день в школі разом з батьками і дітьми та ін.) у поєднанні з традиційними (народні університети педагогічних знань для батьків, педагогічний всеобуч та ін.).

30. Тема: Сучасні тенденції розвитку освіти та педагогічної думки в Україні

Відродження традицій української національної системи виховання, освіти і педагогіки.

Офіційно-нормативні документи, що регламентують діяльність закладів освіти: Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту». Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.

Провідні напрямки сучасної педагогічної науки в Україні: педагогіка партнерства, особистісно-зорієнтована педагогіка, дитиноцентрована педагогіка тощо.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

В оцінці **теоретичних** знань випускників враховуються такі позиції:

- достатність обсягу знань;
- правильність, повнота, глибина, системність, міцність знань;
- ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, законами, правилами, фактами, явищами;
- рівень володіння педагогічною теорією і логікою міркувань;
- рівень здійснення мислинневих операцій – аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення;
- рівень володіння культурою мовлення у проявах усіх ознак: правильності, точності, виразності, доцільності, змістовності.

Оцінювання **практичних умінь** студентів-випускників здійснюється на основі виявленої ними здатності застосовувати знання з педагогіки в конкретних педагогічних ситуаціях, моделювати педагогічний процес в навчальному закладі у

різноманітних методах і формах роботи з учнями. В оцінюванні практичних умінь враховуються:

- повнота аналізу проблеми;
- самостійність міркувань, наявність власних суджень щодо трактування проблематики завдання;
- грамотність аргументації;
- використання категоріального апарату.

Кількість балів*	Критерії оцінювання виконання завдання з педагогіки
18-20 балів	Студент-випускник виявляє міцні, системні й глибокі знання з педагогіки, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях, демонструє досконале знання і розуміння основних теоретичних положень, володіє науковою термінологією, самостійно аналізує та оцінює педагогічні явища, виявляє і обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки, робить самостійні обґрунтовані висновки, виявляє вміння логічно викладати свої думки.
15-17 балів	Студент-випускник самостійно відтворює навчальний матеріал, виявляє знання і розуміння основних теоретичних положень, допускає незначні помилки під час пояснення окремих педагогічних явищ та у формулюванні наукових термінів, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, самостійно аналізує та оцінює педагогічні явища, застосовує знання у стандартних ситуаціях, робить самостійні, але недостатньо чіткі висновки, виправляє власні помилки, виявляє вміння логічно викладати свої думки.
12-14 балів	Студент-випускник самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал, виявляє недостатній рівень знання й розуміння основних положень педагогіки, допускає помилки під час пояснення окремих педагогічних явищ та у формулюванні наукових термінів, з допомогою викладача оцінює педагогічні явища, застосовує знання у стандартних ситуаціях, робить не чіткі висновки, частково дотримується логіки під час викладення своєї думки.
1-11 балів	Студент-випускник виявляє поверхові знання й розуміння основних положень педагогіки, відтворює лише окремі фрагменти, називає лише розрізнені факти, дає відповідь у формі висловлювання (судження); допускає суттєві помилки під час пояснення педагогічних явищ та у формулюванні наукових термінів, оперує лише загальними фразами, не виявляє вміння логічно викладати свої думки, необхідні практичні навички не сформовані.

*за умови визначення іншої кількості балів на завдання з педагогіки запропонована кількість балів відповідного рівня змінюється пропорційно.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Підручник / І. Д. Бех – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
2. Бех Т. Д. Проблема методів виховання у сучасній школі. Т. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 136-140.

3. Богданова Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок / Г. Богданова // Здоров'я та фізич. культура. – 2007. – № 9. – С. 6-7
4. Бондар В. І. Дидактика: Підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / В. І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
5. Воградова Т. В. Книга класного керівника / Т. В. Воградова. – Харків: Вид. група – Основа, 2006. – 128 с.
6. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. / Н. П. Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с. (Альма-матер).
7. Гodeцька Т. Нова українська школа на шляху вирішення проблеми булінгу [Електронний ресурс] / Т. Гodeцька // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2018. – № 3. – С. 69-77. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dslg_2018_3_12
8. Дем'янюк Т. Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: науково-метод. Посіб. – Суми: Видавництво «Антей», 2006. – 383 с.
9. Довідник класного керівника в запитаннях та відповідях /авт.-упоряд. М. Є. Канцедал, О. М. Кравцова. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 384 с.
10. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. / І. В. Зайченко. – К., «Освіта України», «КНТ», 2008. – 528 с.
11. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
12. Закон України «Про повну загальну середню освіту» №463-IX від 16.01.2020 зі змін. та доповн. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
13. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
14. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навч. посіб./ С.Г. Карпенчук. – 2-е вид., – К.: Вища школа, 2005. – 343 с.
15. Книга класного керівника: Довідково-методичне видання / Упоряд. С. В. Кириленко, Н. І. Косарева. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 560 с.
16. Кондрашова Л. В., Лаврентьєва О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник / Л. В. Кондрашова, О.О.Лаврентьєва, Н.І.Зеленкова. Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – 187 с.
17. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154
18. Коропатник М. М. Медійна та інформаційна грамотність – одна із важливих компетентностей, які має формувати нова українська школа: виклики інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / М. М. Коропатник // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2017. – № 3. – С. 99-106. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2017_3_14
19. Кузьмінський А.І., Омеляненко С.В. Настільна книга класного керівника: навч.-метод. посібник / А.І. Кузьмінський, С.В. Омеляненко. – К., 2012. – 262 с.
20. Левківський М. В. Історія педагогіки: Підручник / М.В. Левківський. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.

21. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / Лозова В.І., Троцько Г.В. – Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – 2-е вид., випр. і доп. – Х.: ОВС, 2002. – 400 с.
22. Максимюк С. П. Педагогіка: Навчальний посібник / С. П. Максимюк. – К.: Кондор, 2009. – 670 с.
23. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання): навчальний посібник/ С. Г. Мельничук. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012. – 288 с.
24. Настільна книга класного керівника: навч.-метод. посіб. / А. І. Кузьмінський, С. В. Омеляненко. – К.: Знання, 2012. – 262 с.
25. Нісімчук А. С. Педагогіка: Підручник. – К.: Атіка, 2007. – 344 с.
26. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
27. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів: наказ... від 31.10.2011 р. № 1243 // Вихов. робота в шк.: наук.-метод. журн. 2011. – № 12. – С. 2-26
28. Пащенко М.І. Педагогіка: навч. Посібник / М.І. Пащенко, І.В. Красноштан. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 228 с.
29. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України – 2000. – №22. – С. 3-7.
30. Радул В.В., Кравцова Т.О., Краснощок І.П. Педагогічна практика (виконання навчальної програми з педагогіки): навч.-метод. посіб. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2016. – 160 с.
31. Соціально-педагогічний словник / За заг. ред. В.В. Радула.; Вид 2-е. – Харків: Мачулін, 2015. – 444 с.
32. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 192 с.
33. Фіцула М. М. Педагогіка: Навч. посб. Вид. 2-ге, випр., доп. / М. М. Фіцула. – К.: «Академвидав», 2007. – 560 с. (Альма-матер).
34. Холковська І. Л. Організація діяльності класного керівника. / І.Л.Холковська, Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2010. – 194 с.
35. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів / В. М. Чайка. – К.: Академвидав, 2011. – 240 с.
36. Шиліна Н.Є. Педагогіка: [навч. посіб. для студентів усіх спеціальностей] / Шиліна Н.Є. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. – 188 с.
37. Ягупов В. В. Педагогіка: Навчальний посібник / В. В. Ягупов. – Либідь, 2002. – 560 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.info-library.com.ua>
2. <http://eduknigi.com/>
3. <http://psi-help.com/storya-pedagogki.html>
4. <http://pulib.if.ua/book/217>
5. <http://osvita.ua/school>
6. <http://osvita.ua/school/teacher/3510/>
7. http://pidruchniki.ws/17530607/pedagogika/ponyattya_istoriyi_pedagogiki
8. http://ebooktime.net/book_346.html

9. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/Djurin/index.php
10. http://jorigami.narod.ru/PPcorner/Classics/Komensky/Komensky_Yan_Amos_Velikaya_didakt_izbr.htm
11. http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu/ZNtNDR/2008_28/9.html

ПСИХОЛОГІЯ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма орієнтована на підготовку до виконання завдань з психології кваліфікаційного екзамену студентів-випускників Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, що набувають освітній ступінь «бакалавр».

Завдання з психології розроблені згідно з Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти у Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол №2 від 31.08.2020 р.; зі змінами (протокол №10 від 07.02.2022 р.); зі змінами, протокол № 6 від 28.11.2022 р.) на основі чинних навчальних програм з психології та мають на меті перевірку теоретичної і практичної підготовленості випускника до організації процесу виховання та навчання, орієнтованого на потреби і можливості конкретних учнів. Зміст завдань моделює умови практичної діяльності вчителя, вимагає застосування інтегрального професійного мислення, яке має психолого-педагогічну скерованість для ефективної реалізації завдань освітнього процесу. Завдання мають практичну спрямованість.

Об'єктами оцінювання завдань з психології на кваліфікаційному екзамені є компетенції з психології у межах вимог державних стандартів вищої освіти. Студенти-випускники своєю відповіддю повинні продемонструвати **знання**:

- ключових понять психологічної науки;
- сутності психіки й свідомості, їх функцій і структур, а також закономірностей психічного розвитку людини;
- психічних процесів, станів та властивостей людини, їх індивідуально-психологічних особливостей;
- структури особистості, її самосвідомості та джерел мотивації до діяльності;
- особливостей вікового розвитку особистості та організації освітнього процесу з урахуванням специфіки вікового розвитку учнів;
- ефективних способів психолого-педагогічного впливу та стратегій побудови конструктивної взаємодії з учнями в умовах організованого освітнього процесу;

та показати володіння **вміннями**:

- оперувати основними теоретичними поняттями курсу, систематизувати зміст базових понять;
- організовувати навчальний процес з опорою на розуміння закономірностей функціонування пізнавальних, емоційних та вольових психічних процесів учнів;
- організовувати освітній процес з урахуванням вікових особливостей розвитку розумових процесів та розвитку особистості учнів;
- обирати індивідуальний підхід до учня в навчальному та виховному процесах з урахуванням його особливостей темпераменту, рівня розвитку розумових процесів, особливостей самооцінки, вольової сфери, домінуючих мотивів та потреб;

- оперувати поняттями зон розвитку для здійснення навчального процесу у відповідності до закономірностей психічного розвитку;
- обирати стиль спілкування та управління відповідно до потреб та задач розвитку учнівської групи;
- оперувати психологічними механізмами учіння, навчання та виховання для вирішення завдань навчання і виховання школярів;
- обирати спосіб психолого-педагогічного впливу відповідно до вікових особливостей учнів, а також задач, потреб та рівня розвитку учнівської групи;
- застосовувати індивідуальний підхід до учня в процесі виховання;
- володіти психологічними методами діагностики рівня психічного розвитку школяра;
- розрізняти моделі та типи навчання відповідно до їх завдань і можливостей забезпечувати всебічний розвиток учнів;
- здійснювати рефлексію власних особливостей психічного розвитку, які сприяють або перешкоджають розвитку професійних здібностей і професійно важливих якостей учителя;
- обирати ефективні способи саморегуляції в напружених ситуаціях взаємодії з учнями, реалізовувати шляхи конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій в освітньому процесі.

1. ПЕРЕЛІК І ЗМІСТ ТЕМ

Тема 1. Пізнавальні психічні процеси: чуттєве пізнання (відчуття та сприймання), пам'ять.

Чуттєве та раціональне пізнання. Взаємозв'язок пізнавальних психічних процесів. Види відчуттів. Особливості сприймання. Види пам'яті: механічна, логічна, сенсорна, короткочасна, оперативна, довготривала. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Умови ефективного запам'ятовування.

Тема 2. Пізнавальні психічні процеси: раціональне пізнання.

Мислення та уява: умови виникнення та розвиток в онтогенезі. Види мислення. Логічні операції. Види уяви. Індивідуальні особливості пізнавальних психічних процесів.

Тема 3. Увага.

Увага як стан свідомості, її функції та фізіологічні основи. Види уваги за спрямованістю та активністю свідомості: внутрішня та зовнішня увага, мимовільна, довільна та післядовільна увага. Статичні та динамічні властивості уваги. зосередженість, стійкість, обсяг, переключення, розподіл уваги, неухважність, розсіяність уваги. Проблема неухважності, її причини та способи подолання.

Тема 4. Емоції та почуття.

Поняття про емоційну (афективну) сферу психіки, її функції. Емоції, почуття, афекти, настрої, пристрасті, фрустрація. Взаємозв'язок афективної сфери з іншими проявами психіки людини: зв'язок емоцій та потреб. Емоції та почуття, їх диференціація. Фізіологічні основи переживання емоцій та почуттів, їх вісцеральні та експресивні прояви. Види емоцій та почуттів. Регуляція негативних емоційних станів.

Тема 5. Воля.

Поняття про волю, вольове зусилля. Функції волі: спонукальна та гальмівна. Вольові дії: мимовільні, довільні, прості та складні. Структура складної вольової дії. Розвиток волі в онтогенезі. Проблеми розвитку та формування волі. Вольова саморегуляція.

Тема 6. Мотивація.

Внутрішня та зовнішня мотивація, її вплив на результат діяльності. Мотивація досягнення успіху та мотивація уникнення невдачі. Основні причини низького рівня мотивації: відсутність розуміння смислу діяльності для себе та неадекватна самооцінка і страх невдачі. Вплив характеру взаємодії з дорослим на розвиток мотивації досягнення успіху або мотивації уникнення невдачі.

Тема 7. Особистість.

Диференціація та співвідношення понять «індивід», «особистість», «індивідуальність». Психологічна структура особистості. Спрямованість особистості. Типи спрямованості. Самосвідомість та «Я-концепція» особистості.

Тема 8. Індивідуально-типологічні особливості особистості.

Характеристика типів темпераменту. Роль темпераменту в діяльності людини. Врахування темпераменту у вихованні зростаючої особистості. Структура характеру, основні риси типового характеру. Акцентуації характеру. Особливості виховання та формування характеру. Поняття про здібності. Прояв здібностей у діяльності людини. Класифікація видів здібностей.

Тема 9. Психічний розвиток і навчання.

Рушійні сили психічного розвитку. Види протиріч, що спонукають до розвитку. Фактори психічного розвитку. Психічний розвиток і навчання. Зони розвитку: актуального та найближчого. Поняття про вік та вікову періодизацію психічного розвитку.

Тема 10. Молодший шкільний вік.

Психологічна готовність дитини до навчання у школі. Загальна характеристика ситуації розвитку молодших школярів. Розвиток психічних процесів у молодшому шкільному віці. Формування особистості молодшого школяра. Врахування вікових особливостей в навчанні та вихованні.

Тема 11. Підлітковий вік.

Загальна характеристика ситуації та особливостей розвитку підлітка. Криза тринадцяти років. Стосунки підлітків з однолітками та дорослими. Розвиток пізнавальних психічних процесів підлітків. Формування особистості підлітка. Врахування вікових особливостей в навчанні та вихованні.

Тема 12. Старший шкільний вік.

Соціальна ситуація розвитку старшокласників. Розумовий розвиток у ранньому юнацькому віці. Особливості особистісного розвитку в ранньому юнацькому віці. Криза 17 років. Врахування вікових особливостей старшокласників у навчанні та вихованні.

Тема 13. Основи психології учіння, навчання та виховання.

Психологічний зміст учбової діяльності. Структура учбової діяльності: мотивація, учбова задача, учбова дія, контроль та самоконтроль, оцінка та самооцінка. Проблеми мотивації учіння. Навчання та його психологічні механізми. Структура навчання. Види і форми навчання. Проблема неуспішності, її причини, шляхи подолання та попередження. Психологічні механізми виховання. Виховний вплив та його ефективність. Вікові особливості виховання. Індивідуальний підхід у вихованні.

Тема 14. Педагогічне спілкування.

Стили педагогічного спілкування. Шкільний конфлікт. Основні стилі поведінки при розв'язанні конфлікту. Шляхи попередження конфліктів. Стратегії конструктивного виходу з конфлікту. Булінг: стратегії подолання та профілактики.

Тема 15. Психологічний аналіз професійної компетентності педагога.

Сутність педагогічної діяльності: мета, предмет, об'єкт, мотиви, продукт та результат педагогічної діяльності. Рівні продуктивності педагогічної діяльності. Професійно важливі якості педагога. Стили педагогічної діяльності. Професійне вигорання педагогів.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

В оцінці **теоретичних** знань випускників враховується наступне:

- достатність обсягу знань;
- правильність, повнота, глибина, системність, міцність знань;
- ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, законами, правилами, фактами, явищами;
- рівень володіння теоретичними знаннями з психології та логіка міркувань;
- рівень здійснення мислинневих операцій – аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення;
- рівень володіння культурою мовлення у проявах усіх ознак: правильності, точності, виразності, доцільності, змістовності.

Оцінювання **практичних умінь** студентів-випускників здійснюється на основі виявленої ними здатності застосовувати знання з психології в конкретних ситуаціях, моделювати організацію індивідуального та особистісного підходу в роботі з учнями, вибирати способи психолого-педагогічного впливу та прийоми взаємодії для конструктивного розв'язання конфліктної ситуації; застосувати техніки та прийоми активізації розумових процесів, пізнавальної мотивації в навчальному процесі. В оцінюванні практичних умінь враховуються:

- повнота аналізу проблеми;
- самостійність міркувань, наявність власних суджень щодо трактування проблематики завдання;
- грамотність аргументації;
- використання категоріального апарату.

Кількість балів*	Критерії оцінювання виконання завдання з психології
18-20 балів	Студент-випускник виявляє міцні, системні й глибокі знання з психології, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях, демонструє досконале знання і розуміння основних теоретичних положень, володіє науковою термінологією, самостійно аналізує та оцінює психологічні явища, виявляє і обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки, робить самостійні обґрунтовані висновки, виявляє вміння логічно викладати свої думки.
15-17 балів	Студент-випускник самостійно відтворює навчальний матеріал, виявляє знання і розуміння основних теоретичних положень, допускає незначні помилки під час пояснення окремих психологічних явищ та у формулюванні наукових термінів, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, самостійно аналізує та оцінює психологічні явища, застосовує знання у стандартних ситуаціях, робить самостійні, але недостатньо чіткі висновки, виправляє власні помилки, виявляє вміння логічно викладати свої думки.
12-14 балів	Студент-випускник самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал, виявляє недостатній рівень знання й розуміння основних положень психології, допускає помилки під час пояснення окремих психологічних явищ та у формулюванні наукових термінів, з допомогою викладача оцінює психічні явища, застосовує знання у стандартних ситуаціях, робить нечіткі висновки, частково дотримується логіки під час викладення своєї думки.
1-11 балів	Студент-випускник виявляє поверхові знання й розуміння основних положень психології, відтворює лише окремі фрагменти, називає лише розрізнені факти, дає відповідь у формі висловлювання (судження); допускає суттєві помилки під час пояснення психічних явищ та у формулюванні наукових термінів, оперує лише загальними фразами, не виявляє вміння логічно викладати свої думки, необхідні практичні навички не сформовані.

*за умови визначення іншої кількості балів на завдання з психології запропонована кількість балів відповідного рівня змінюється пропорційно.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН МО України, 1998. – 204 с.
2. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська та ін. – К.: Каравела, 2006. – 344 с.
3. Вікова психологія / Під ред. Г.С.Костюка. – К.: Рад. школа, 1976. – 272 с
4. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. Посібник. – К.: Либідь. 2005. – 400 с.
5. Дуткевич Т.В. Загальна психологія. Теоретичний курс [текст] навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2016. 388с.
6. Іонов І.А. Фізіологія вищої нервової діяльності (ВНД): навчальний посібник / І.А Іонов, Т.Є. Комісова, А.В. Мамотенко, С.О. Шаповалов, Сукач О.М. Теремецька Н.Ф Катеринич О.О. – Х.: ФОП Петров В.В., 2017. – 143с.
7. Клочек Л.В., Ржевська-Штефан З.О., Уличний І.Л. Психологія. Курс лекцій. Для студентів спеціальності 014. Середня освіта. Кропивницький: ФОП Піскова М.А., 2021. – 220 с.
8. Клочек Л.В., Мельничук С.К., Ржевська-Штефан З.О., Уличний І.Л. Психологія. Інформаційно-методичні матеріали для майбутніх учителів. – Кропивницький: ФОП Піскова М.А., 2021.
9. Максименко С.Д. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
10. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: [В 2 т.]. – К.: Форум, 2002.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2 т. – М.: Педагогика, 1989. – Т.2. – 328 с.
12. Ржевська-Штефан З.О., Клочек Л.В., Уличний І.Л. Основи психологічних наук. Навчально-методичне забезпечення самостійної роботи студентів ВНЗ. Кіровоград: РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2019. – 302 с.
13. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. Посібник. – К.: Академвидав, 2007. – 427 с.
14. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.
15. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
16. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Загальна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
17. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А. Педагогічна психологія. Навч. посіб. – Київ «Центр учбової літератури», 2012. – 168 с.
18. Усе про мотивацію / уклад. А. Г. Дербеньова. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 207 с.
19. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ. – М.: Просвещение, 1996.

Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. Бібліотека гуманітарних текстів «Аудиторіум». <http://www.auditorium.ru>
2. Бібліотека гуманітарного Інтернет-університету. <http://www.i-u.ru/biblio>
3. Відкрита електронна бібліотека. <http://orel.rsl.ru>

1. Булінг у школі: чому українські діти такі жорстокі?
<https://www.bbc.com/ukrainian/features-44425003>
2. Кондратенко Л.О. Психологія первинної шкільної неуспішності: монографія/
Кондратенко Л.О. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. 488 с.
http://lib.iitta.gov.ua/709374/1/kondratenko_kniga_488str.pdf
3. Перевірте роботу вашого мозку за кілька секунд.
http://tsikavapsyhologiya.blogspot.com/2015/01/blog-post_24.html
4. Протидія булінгу. <http://ilt.multycourse.com.ua/ua/page/22/103>
5. Психологічні причини неуспішності
<https://osvita.ua/school/method/psychology/3482/>
6. Розлад дефіциту уваги та гіперактивності: що потрібно знати батькам і вчителям.
<https://nus.org.ua/view/rozlad-defitsytu-uvagy-ta-giperaktyvnosti-shho-potribno-znaty-batkam-i-vchytelyam/>
7. Тест онлайн на визначення домінуючої півкулі і стилю навчання
<https://psytests.org/cognitive/solatN-run.html>
8. Чути себе: як боротись з професійним вигоранням у вчителів.
<https://nus.org.ua/articles/chuty-sebe-yak-borotys-z-profesijnym-vygorannyam-u-vchyteliv/>
9. Як подолати дитячий негативізм? <https://dnz15pazlik.vn.ua/blog/yak-podolaty-dytyachyy-negatyvizm-slova-yakymy-varto-zaminyty-zvychni-zauvazhennya-v-storonu>
10. Як перевірити, чи готова дитина до школи. <https://nus.org.ua/view/yak-pereviryty-chy-gotova-dytyna-do-shkoly/>